

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra historie

Typový projekt Vlna I., Vlna II. a Vlna III.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2019

Vedoucí diplomové práce:

prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.

Vypracoval:

Bc. Jan Kopecký

Bibliografický záznam

KOPECKÝ, Jan, *Typový projekt Vlna I., Vlna II. a Vlna III.* Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra historie, 2019. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.

„Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma: Typový projekt Vlna I., Vlna II. a Vlna III. zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.“

V Brně dne 1. 3. 2019

Podpis autora práce.....

Poděkování

Rád bych poděkoval prof. PhDr. Jaroslavovi Vaculíkovi, CSc. za vstřícný přístup a cenné připomínky při odborném vedení mé diplomové práce.

Anotace

Práce Typový projekt Vlna I., Vlna II. a Vlna III. se zabývá obdobím 70. a 80. let 20. století v Československu. Zkoumá fungování přenosové soustavy v Československu a aspekty typového projektu, který měl za úkol v případě kontrarevoluce vyřadit z provozu rozhlasová a televizní studia i celou přenosovou soustavu. Práce se zabývá především skutečným provedením akce i pravidelnými cvičeními, která se počínaje rokem 1981 každoročně konala. Práce se také dílčím způsobem dotýká porovnání zásahů do sdělovacích prostředků v roce 1968 a 1989.

Klíčová slova

Rozhlas, komunismus, rozhlasové vysílání, Státní bezpečnost, 1968, 1989, Československo, televizní vysílání, akce „Vlna“, akce „Spoj“, Československá socialistická republika, Ministerstvo vnitra, normalizace, vysílač

Annotation

The work Type project Wave I., Wave II. and Wave III. deals with the 1970s and 1980s in Czechoslovakia.” It researches the functionality of the broadcasting system in Czechoslovakia and the aspects of the “Type project”, which, in the case of the counter-revolution, had purpose to switch down radio and television studios and the whole transmission system. The work deals with the actual implementation of the system, the regular course of the exercises, whose started in 1981 and have taken event for every following year. The work also deals in a partial way with the comparison of interventions in the media in 1968 and 1989.

Key words

Radio, communism, radio broadcasting, State Security, 1968, 1989, Czechoslovakia, television broadcasting, „Wave“ event, „Spoj“ event, Czechoslovak Socialist Republic, Ministry of the Interior, normalization, transmitter

Obsah

Úvod	1
1. Prameny, literatura, metoda	4
2. Přenosová soustava	9
3. Úloha rozhlasu v roce 1968 a politická situace v Československém rozhlasu	16
4. Zavádění typového projektu Vlna do praxe	25
5. Cvičení	33
6. 1989	42
7. Rozkrytí akce Vlna a po roce 1989	47
Závěr.....	55
Literatura a prameny	58

Úvod

Typový projekt Ministerstva vnitra Československé socialistické republiky, který je hlavním tématem této diplomové práce, představuje dosud málo zpracovanou kapitolu z mnoha tajných akcí StB. Tento typový projekt Ministerstva vnitra Československé socialistické republiky s názvem Vlna I., Vlna II. a Vlna III. je spjatý s obdobím tzv. normalizace. V rámci tzv. normalizování poměrů ve společnosti panoval u nejvyšších stranických funkcionářů takřka panický strach z opakování řady chyb, kterých se dopustilo stalinistické křídlo KSČ v 60. letech a v období obrodného procesu Pražského jara v roce 1968.

Jakkoli dnes nahlížíme na tyto chyby jako na okamžiky největšího hrdinného odporu a občanské neposlušnosti proti okupaci vojsky Varšavské smlouvy, zejména se jedná o aktivity během dnů 21. srpna – 28. srpna 1968, v období tzv. normalizace panoval náhled přesně opačný, jak napovídá i klíčová publikace normalizační doktríny *Poučení z krizového vývoje*¹ a tzv. *Bílá kniha*. Jedno z kolosálních selhání stranického aparátu i státních institucí, které neumožnilo v roce 1968 po všeobecných občanských nepokojích v Československu nastolení dělnicko-rolnické vlády, v čele s kolaboranty jako byli Vasil Biľak, Alois Indra a Drahomír Kolder, představovala oblast masmédií, zejména novin a rozhlasu.

Právě rozhlas hrál od počátku v oblasti agitace a upevňování komunistické moci klíčovou roli. Již Lenin obdivoval technické možnosti „*novin bez papíru, které mohou být doručeny na neomezenou vzdálenost nehledě na gramotnost*.“² Proto komunistický režim v Československu od samého počátku kladl právě na propagandu skrze rozhlas velký důraz a pochopitelně i na ochranu vysílání.

O co více byla zdokonalována přenosová soustava v Československu, o co více byla upevňována ochrana vysílání proti vnějšímu nepříteli, o co více

1 *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu KSČ: rezoluce o aktuálních otázkách jednoty strany schválená na plenárním zasedání ÚV KSČ v prosinci 1970*. 1. vyd. Praha: 1971.

2 LENIN, Vladimír Il'jič, *Sebrané spisy: Březen 1922–březen 1923*. 5. vyd. Praha: 1989. s. 79.

byla zdokonalována funkčnost přenosové soustavy a radiokomunikací i pro případ jaderného konfliktu, aby i v těchto těžkých podmínkách mohl plnit rozhlas svoji agitační a informativní funkci, o to více se všechen tento systém opatření ukázal větším problémem pro okupační armády, kterým se ani přes největší úsilí nepodařilo svobodné a legální vysílání v Československu v krizových dnech roku 1968 přerušit.

Proto byla počínaje rokem 1969 přijímána série opatření, která měla rozhlasové a televizní vysílání chránit ne před vnějším nepřítelem, jak bylo prosazováno před roku 1968, ale proti vnitřnímu nepříteli. V praxi to znamenalo realizaci série tajných akcí StB, které měly zamezit opakování chyb z roku 1968. Akci Vlna předcházela akce Spoj, což znamenalo „očistění rozhlasu a televize“ od nebezpečných osob. Tato akce se dotkla v podstatě většiny hlasatelů a hlasatelek i velké části techniků, kteří se podíleli na vysílání v roce 1968.

Dále se jednalo o sérii opatření v technické oblasti. Tato měla za úkol v případě nevhodného komentáře či v případě nepokojů okamžitě přerušit vysílání, a to buď rozhlasu (Vlna I.), televize (Vlna II.) či v oblasti spojů (Vlna III.).

Tato práce se zabývá právě tímto typovým projektem, i když připomíná i předcházející, výše zmíněné, akce. Práce je tedy strukturována následovně: Druhá kapitola se zabývá popisem přenosové soustavy v Československu, v této kapitole jde především o to popsat, jak fungovala v Československu přenosová soustava pro rozhlasové vysílání, případně které vysílače, na jakou vzdálenost a jakým způsobem, byly schopny přenášet informace. Třetí kapitola je zaměřena na stručný politický náhled na situaci v masmédiích v roce 1968, v této kapitole také bude stručně zhodnocena úloha rozhlasu v roce 1968, závěr této kapitoly bude věnován akci Spoj, nebude ani tak kladen důraz na „očistu“ redaktorských míst, ale především na několika příkladech bude představena personální obměna na pozici rozhlasových techniků. Čtvrtá kapitola pojednává o vzniku akce Vlna a o jejím zavádění do praxe.

Pátá kapitola se pak zaměřuje na pravidelná cvičení, kdy byla testována připravenost a funkčnost typového projektu. Předposlední kapitola se věnuje jedinému okamžiku, kdy byl projekt Vlna aktivován, a to roku 1989. Poslední kapitola se zabývá vyšetřováním samotné akce Vlna po roce 1989.

V souvislosti s kapitolami je třeba stanovit i výzkumné otázky, na které by v práci měla být nalezena odpověď. Hlavní výzkumná otázka se týká samotné funkčnosti projektu Vlna, tedy do jaké míry by bylo možné realizovat typový projekt v celé plánované operační šíři. S tím úzce souvisí i otázka pravidelných cvičení, tedy do jaké míry probíhala cvičení *pro forma*, tedy aby žádané časové limity odstavení vysílačů byly splněny pomocí, řečeno slovy tehdejšího humoru, „*tužkou kouzelníci*“, případně do jaké míry byla cvičení vedena naplno se vším nasazením personálu na vysílačích. Poslední otázka se týká samotného spuštění projektu Vlna v listopadu 1989, jak byl projekt funkční při „ostrém“ spuštění, zda byl případně někdo zákonně postihnut za tento útok na veřejné sdělovací prostředky.

Kromě těchto otázek nelze opomenout ani otázku dostupné literatury a pramenů, které jsou k této problematice k dispozici. Literatuře a pramenům bude věnována první kapitola.

1. Prameny, literatura, metoda

Nedávná doba, zejména loňský rok, kdy jsme si připomněli padesáté výročí roku 1968, tedy období obrodného procesu a následného vpádu vojsk Varšavské smlouvy, byla velmi bohatá na množství publikací. Jestliže je možné tvrdit, že ještě několik let málo nazpět bylo literatury k této dějinné části méně, dnes je tomu naopak. Pro svoji práci jsem se snažil vybírat především ty publikace, které mají bezprostřední vztah k mému tématu, respektive, které nejlépe postihují dobovou atmosféru a které reflektuje i personální obměny v rámci nastupujících

tzv. normalizace. Je ale třeba podotknout, že zatímco k otázce samotné problematiky tzv. štafety v roce 1968, či v otázce samotných redaktorů Československého rozhlasu, je literatury i memoárů či audiozáznamů vzpomínek celá řada, v případě akce Spoj či akce Vlna je materiálů velmi málo.

Zatímco u akce Spoj se lze opřít o vzpomínky významných hlasatelů, projekt Vlna probíhal v přísném utajení, proto i výčet jmen těch, kteří se podíleli na zavádění tohoto typového projektu do praxe, a skutečně věděli v plné šíři o celém typovém projektu či o jeho významné části, je velmi malý. Proto je třeba se opřít

o nekompletní svědectví tehdejších rozhlasových pracovníků, před kterými ale byl také projekt utajen, či o vzpomínky méně významných operativců StB, kteří ale znali jen ty části, jež se jich bezprostředně týkaly.

Vrátíme-li se k literatuře, je třeba nejprve předestřít výzkumnou metodu, aby bylo jasné, podle jakého klíče byla literatura vybrána. Kromě metody diachronní komparace, která bude použita především v otázce vypínání vysílání v roce 1968 a 1989, taktéž bude použita i metoda progresivní. Zde je pomyslných milníků více, nejvýznamnější však představuje rok 1968 (resp. rok 1948 v případě budování přenosové soustavy dle sovětského vzoru, resp. roky 1939-1945 pro vysvětlení rozhlasu jako symbolu). Poslední použitou metodou, zejména kvůli množství materiálu, i kvůli tomu, že všechna cvičení při projektu Vlna měla vždy

stejný scénář, je metoda sondy, pomocí níž byly vybrány některé vysílače jako reprezentativní vzorek, podle těchto vysílačů jsou pak posuzovány i další vysílače.

Jak už bylo řečeno, klíčovým výchozím rokem je rok 1968, neboť projekt Vlna byl sestaven tak, aby došlo v případě dalších nepokojů k onomu poučení z krizového vývoje, aby rozhlas nemohl plnit svoji burcující roli pro domácí obyvatelstvo, proto je snahou v práci pojmenovat klíčové aspekty fungování rozhlasu v roce 1968 a podle nich rekonstruovat klíčové body projektu Vlna. Literaturu k roku 1968 tedy budou zastupovat následující publikace. Základní publikací, která mapuje dějiny Československého rozhlasu, je publikace Evy Ješutové, tato publikace především slouží k vytvoření obecnějšího rámce o fungování rozhlasu jako takového.³ Nelze ani opomenout paměti hlasatelů, které budou rekonstruovat rok 1968, přičemž důraz bude kladen především na popisovanou technickou stránku vysílání. Tyto publikace zastupují vzpomínkové knihy dvou legendárních hlasů roku 1968, kterými jsou televizní hlasatelka Kamila Moučková⁴ a rozhlasový hlasatel Sláva Volný⁵. Zejména publikace Slávy Volného je užitečná v tom, že shromažďuje výpovědi všech klíčových redaktorů pražského studia Československého rozhlasu a věnuje velký prostor fungování rozhlasu jako takového v klíčových dnech roku 1968. Z dalších publikací lze jmenovat celou řadu textů, které vyšly po sametové revoluci v rámci Českého rozhlasu, ať už v podobě tištěné nebo v podobě rozhlasové

či v elektronické podobě.⁶ Nelze ani opomenout publikace, které se věnují právě technickým aspektům, tyto publikace, buď české, či slovenské se věnují

3 JEŠUTOVÁ, Eva, *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: 2003.

4 MOUČKOVÁ, Kamila – BRAUNOVÁ, Petra, *Nejsem žádná lvice: životní příběh legendární hlasatelky*. Praha: 2010.

5 VOLNÝ, Sláva, *"Jsme s vámi, buďte s námi!": vzpomínky redaktorů Československého rozhlasu nejen na srpnové události roku 1968*. Praha: 2013.

6 SMITKA, Václav, *Vysílání „legálního“ Čs. rozhlasu 21.–27. srpna 1968*, *Rozhlasová práce* 1, Praha: 1991., FOGLAROVÁ, Zuzana, *Rozhlas po drátě*, Český rozhlas, [online], Praha 2015 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/informace/exponaty/_zprava/rozhlas-po-drate--1445825

i symbolické rovině vysílání Československého rozhlasu, přičemž často v českém prostoru tyto publikace pojednávají o symbolické spojitosti (např. ve vlnové délce vysílání v roce 1968) s rozhlasem během Pražského povstání, jmenujme v tomto ohledu např. monografie Miroslava Sígl.⁷ Stejně tak Slováci hledají často podobnosti a paralely se Slovenským národním povstáním.⁸

Nelze také opomenout další práce, které se věnují regionálním aspektům. Jestliže výše uvedené monografie pojednávají o úloze rozhlasu, je třeba shrnout i literaturu k politickým aspektům zkoumané doby, zde je velké množství literatury, proto jsem jako reprezentanta vybral kolektivní monografii z nedávné doby,

kteřá multigeneračně a mnohostranně nahlíží na obrodňý proces i na počátek tzv. normalizace, jedná se o knihu *Osmadesátý očima tří generací*.⁹ K literatuře, která se dotýká nasazení projektu Vlna v roce 1989, je pak třeba zmínit články a monografie Pavla Žáčka a Prokopa Tomka.¹⁰ Dílčím způsobem o funkci StB ve vztahu k rozhlasovému vysílání pojednává také publikace z loňského roku *Bibliografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953-1989*.¹¹

Další kapitulu představují prameny a edice pramenů. Mezi tyto edice, které se částečně dotýkají, i projektu Vlna, je třeba pojmut ty, jež mají ideologické zabarvení, i ty, které vznikaly ve svobodných poměrech. Jako první

7 SÍGL, Miroslav, *Na vlně 490 metrů*. Praha: 1990., SÍGL, Miroslav, *Události pravdy, zrady a nadějí: (1967-1971)*. Třebíč: 2009.

8 GREŠOVÁ, Alena – MIKOVIČ, Fedor, *Ostrov slobodného slova: Banskobystrický rozhlas – august 1968 v tradíciach Slobodného slovenského vysielateľa – august 1944*, Liptovský Mikuláš: 2014., BAKOSS, Martin – HORSKÝ, Štefan, *Rozhlas nesmie mlčať: august 1968 v Československom rozhlasu na Slovensku v Bratislave*, Nitra: 2009.

9 BRABEC, Vladimír – HAMANAKA, Klára – HANOUSEK, Ivan, et al. *Osmadesátý očima tří generací: fakta – úvahy – názory: kolektivní monografie*. Praha: 2018.

10 ŽÁČEK, Pavel (ed.), *Securitas Imperii*, Dokument č. 23/1989, Praha: 1996., ŽÁČEK, Pavel. *ŠtB na Slovensku za "normalizácie": agónia komunistickej moci v zvodkách tajnej polície*. Bratislava: 2002. TOMEK, Prokop, *Na vlnách Rádia Svobodná Evropa: příběh Jaroslava a Pavla Pecháčkových, Paměť a dějiny* 2008, roč. 2, č. 3, s. 117.

11 BARTA, Milan – KALOUS, Jan – POVOLNÝ, Daniel – SIVOŠ, Jerguš – ŽÁČEK, Pavel, *Bibliografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953-1989*. Praha: 2017.

porevoluční edice pramenů, která otiskla i několik málo pramenů, které pojednávají o projektu Vlna, byť velmi okrajově, je edice pramenů, jejímž editorem je Jaroslav Cuhra.¹² Cuhrova edice se týká především rozsudků na počátku období tzv. normalizace, přičemž zmiňuje i kauzu, která byla jedna z mála, díky které se do zahraničí dostala informace o akci Spoj a posléze i zběžná informace o typovém projektu Vlna.

V tomto ohledu „základním“ pramenem je tzv. *Bílá kniha*¹³ a na ní navazující *Poučení z krizového vývoje*.¹⁴ Tyto prameny jsou velmi cenné, neboť spolu s Dubčekovým projevem ze srpna 1968 odhalují ideologické směřování v nastupujícím období tzv. normalizace. Z dalších pramenů je třeba jmenovat tzv. *Černou knihu*, či další prameny mapující dění v českých a slovenských městech v srpnu 1968.¹⁵ K samotnému typovému projektu Vlna nabízí nejvíce informací Archiv bezpečnostních složek, ten uchovává nejen materiály v podobě operačních zpráv a výkazů z pravidelných cvičení, i detailní popisy vysílačů a jednotlivých vysílacích studií, včetně podrobných plánů a nafocených zařízení se zvýrazněnými vypínacími pákami a knoflíky, což detailně obsahuje fond V-6119.¹⁶ Součástí tohoto fondu je po stránce technické a po stránce praktického operačního nasazení mimořádně cenným dokumentem, který má platnost jako primární pramen i jako sekundární literatura, diplomová práce z Vysoké školy národní bezpečnosti (Fakulta státní bezpečnosti), jejímž autorem je kpt. Ján Čikoš, s názvem *Systém opatření a úkoly orgánů StB při kontrarozvědné ochraně hromadných sdělovacích prostředků se zaměřením*

12 CUHRA, Jaroslav, *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969-1972*, Praha: 1997. s. 51-52.

13 *K událostem v Československu: Fakta, dokumenty, svědectví v tisku a očítých svědků*, Moskva: 1968.

14 *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu KSČ: rezoluce o aktuálních otázkách jednoty strany schválená na plenárním zasedání ÚV KSČ v prosinci 1970*. 1. vyd. Praha: 1971.

15 *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968: dokumentace*. Praha: 1968., *Sedm olomouckých dnů 21.-27. srpna 1968*, Olomouc: 1990.

16 *Archiv bezpečnostních složek*, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119.

na *Československý rozhlas a televizi*.¹⁷ Tato práce pochází z roku 1986 a představuje cenný pramen pro komparaci s listopadem roku 1989, kdy byl tento projekt krátce spuštěn. V neposlední řadě tato diplomová práce díky své výrazné ideologické lince ukazuje ideální, místy až idealizovaný, stav věcí, který dává možnost porovnávat tehdejší oficiální interpretaci typového projektu Vlna se skutečným stavem věcí. V rámci kritiky pramenů se i v oficiálních dokumentech režimu při komparaci ukazují slabiny typového projektu Vlna. Právě na tyto rozpory bude poukázáno i v dalších částech.

17 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti. č. V-6119. ČALKOŠ, Ján, *Systém opatření a úkoly orgánů StB při kontrarozvědné ochraně hromadných sdělovacích prostředků se zaměřením na Československý rozhlas a televizi*.

2. Přenosová soustava

Československo od počátku své existence patřilo k „rozhlasovým velmocím“. Od 18. května 1923 vysílal pravidelně Český rozhlas (Radiojournal), následující rok se připojila studia a vysílače v Brně a o rok později v Ostravě, následovala další rozhlasová studia a vysílače, např. v Bratislavě, v Banské Bystrici, v Košicích

a v Plzni.¹⁸ Celkově lze tedy říct, že již v období první republiky bylo území Československa téměř dokonale pokryto rozhlasovým vysíláním. Je také pochopitelné, že právě vysílání v éteru, ať už realizované na krátkých, středních nebo dlouhých vlnách se stalo nedílnou součástí každodenního života a největším masmédiem. Vysílání v éteru patří mezi první a nejvýraznější součást přenosové soustavy v Československu. Vysílání v éteru také sehrálo klíčovou roli při Pražském květnovém povstání, kdy rozhlas získal (pomineme-li předchozí zahraniční české redakce Radia Moskva a BBC pod názvem Volá Londýn) aureolu symbolu československé nezávislosti a jednoho z klíčových symbolů odboje. Hlavní limit vysílání do éteru představovalo především to, že rozhlasové (posléze

i televizní) vysílače, které patřily mezi dominanty v krajině, nebylo těžké silově vyřadit snadno z provozu. Zde se dostáváme k události roku 1968, kdy hlavní vysílače byly vyřazeny již v první dny invaze (např. Liblice I., Domamil¹⁹, Cukrák, Kojál, Topolná atp.) kromě toho některé byly tak fatálně poškozeny sovětskými ženisty a samopalníky, že musely být kompletně rekonstruovány nebo strženy, což je případ vysílačů Klínovec a Krašov.²⁰

18 JEŠUTOVÁ, Eva, *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: 2003. 25-27.

19 Což je o to paradoxnější, že v této době se jednalo o rušičku., BLAŽEK, Tomáš, *Struktura StB. Šum se do západního vysílání šířil z kopce u Moravských Budějovic*. *Idnes* [online]. Idnes, 2014 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://jihlava.idnes.cz/rusicky-za-socialismu-u-moravskych-budejovic-fon-jihlava-zpravy.aspx?c=A141114_152243_jihlava-zpravy_mv

20 *Ozbrojení Rusové obsadili 21. 8. 1968 vysílač Klínovec*. Petr Kovář však vysílal ještě 4 dny dál z hotelového pokoje. Hrdina? Nevnímal jsem to tak... [Http://zpravodaj.probit.cz](http://zpravodaj.probit.cz) [online]. 2018

Kromě možnosti silového vyřazení bylo možné vysílače vyřadit částečně i centrálně, což se také krátce na několik hodin v roce 1968 stalo. Toto centrální vypnutí bylo možné z Ústřední správy spojů v Praze, čehož krátce využil Ing. Karel Hoffmann 21. srpna 1968.²¹ Z hlediska přenosové soustavy bylo tedy vysílání

do éteru nejzranitelnější.²² Zároveň je třeba podotknout, že možnost vysílat do éteru neměly jen dlouhovlnné, středovlnné a krátkovlnné vysílače, ale kromě těchto vysílačů v Československu fungovala i soustava vysílačů, které nebylo možné naladit na běžných přijímačích, neboť se jednalo o radiotelegrafický přenos.

Tyto radiotelegrafické vysílače byly určeny pro přenos dálkopisných zpráv, vyznačovaly se velkým dosahem a nebyly určeny pro posluchače, neboť fungovaly na frekvenci, která se blížila frekvenci ultrazvuku. Tyto vysílače nebyly centrálně ovládané z Prahy, resp. v roce 1968 je bylo možné ovládat pouze skrze telefonní linky skrze přímé pokyny pracovníkům těchto vysílačů. Tyto vysílače pomáhaly koordinovat širokou škálu činností, pomáhaly přinášet informace pro dálkopisné ústředny, Českou poštu atp.. Jakkoli se StB domnívala, že tyto vysílače není možné přeladit v přijatelném čase do pásma běžného vysílání, rok 1968 ukázal pravý opak.²³ Proto byly následně i tyto vysílače, které dokázaly vysílat po drobných technických úpravách po celé Evropě na krátkých a dlouhých vlnách, zahrnuty také do projektu Vlna.

[cit. 2019-01-02]. Dostupné z:

http://zpravodaj.probit.cz/2018/8_18web/Srpen68_Klinovec_Petr_Kovar.htm

21 VOLNÝ, Sláva, *"Jsme s vámi, buďte s námi!"*: vzpomínky redaktorů Československého rozhlasu nejen na srpnové události roku 1968. Praha: 2013. s. 12,15.

22 I zde se v roce 1968 našly výjimky, příkladem může být vysílání Československého rozhlasu studio Plzeň, kde došlo k dohodě mezi činovníky KNV Plzeň a velitelem okupačních vojsk, proto Studio Plzeň vysílalo po celou dobu srpnových dnů., LUPTÁKOVÁ, Věra – SEDLÁČEK, Karel, *V srpnu 1968 se lidé dokázali semknout*. [Http://zpravodaj.probit.cz](http://zpravodaj.probit.cz)[online]. ČRo, 2011 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/karel-sedlacek-v-srpnu-1968-se-lide-dokazali-semknout-7475297>

23 KARÁSEK, Jakub, *Vysílač Litovel*, iRadio, [online], Praha 2009 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: <http://home.tiscali.cz/iradio/litovel.htm>

Poslední složku vysílání v éteru tvořily rušičky. Rušičky velmi zjednodušeně řečeno dokázaly skrze silnější signál na určené frekvenci přehlušit svým signálem rušenou frekvenci tak, aby byla obtížně či vůbec poslouchatelná. Rušičky představovaly pro režim nejbezpečnější součást přenosové soustavy, protože byly pod přímou správou Ministerstva vnitra ČSSR (Federálního ministerstva vnitra).

Přesto je třeba říct, že následující dvě či tři složky přenosové soustavy, o kterých bude řeč a které představují tu část vysílací soustavy, která byla velkým zdrojem obav komunistického režimu a zároveň představovaly pomyslný „bič“, který si ale komunistický režim na sebe „upletl“ sám. Jedná se o vysílání radioamatérů, armádní vysílání vojenských vysílaček a rozhlas po drátě. Vzhledem k tomu, že první dvě složky spolu úzce souvisí, je třeba začít u rozhlasu po drátě.

Rozhlas po drátě vznikl roku 1953 a vysílal až do roku 1999. Rozhlas po drátě měl pouze jednu stanici (pozdější experimenty se dvěma a třemi kanály dopadly nezdarem a fungovaly v malém rozsahu pouze krátce), byl vybudován podle sovětského vzoru a v případě válečného konfliktu měl tvořit bezpečnou cestu pro informace určené obyvatelstvu, která byla nezávislá na vyřazení vysílačů vysílajících do éteru.²⁴ V praxi to vypadalo tak, že ve veřejných budovách, v podnicích, či domácnostech byla nevelká bednička, která byla skrze kabel propojená do centrální rozhlasové sítě.

Prubířský kámen pro rozhlas po drátě představoval rok 1968, kdy se prokázalo, že rozhlas po drátě je schopen obstát v podmínkách odpovídajících válečnému stavu, bohužel, či spíše bohudík, sehrál tuto roli jinak, než si komunistické vedení představovalo. Rozhlas po drátě byl zpravidla zaváděn do jednotlivých domácností s kabely telefonních linek, protože byl ale signál

24 FOGLAROVÁ, Zuzana, *Rozhlas po drátě*, Český rozhlas, [online], Praha 2015 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/informace/exponaty/_zprava/rozhlas-po-drate--1445825

veden na dlouhou vzdálenost, bylo třeba, aby byla udržena kvalita, průběžně rozhlas zesilovat. Protože zároveň signál byl veden na dlouhou vzdálenost, bylo jej třeba vysílat pod vysokým napětím, což mohlo být nebezpečné pro koncové uživatele. Proto v rámci přenosové soustavy byly často s telefonními ústřednami postaveny zesilovací stanice. Ty měly za úkol jednak signál modulovat, jednak v rámci této modulace zvyšovat či snižovat napětí, aby byl signál srozumitelný a zároveň bezpečný pro koncové uživatele. Již v 60. letech, dokonce i v 50. letech, docházelo k tomu, že v budovách zesilovacích stanic přibýly mixážní pulty a mikrofony, přičemž mohlo dojít k vypnutí centrálního vysílání a ke koncovým uživatelům vysílat zprávy a sdělení lokálního charakteru, což zajišťovali především pověřeni pracovníci národních výborů, kterým dodávali podklady referenti místních podniků či dalších svazů. Tento způsob vysílání lze přirovnat k vysílání rozhlasu

na vesnicích, přičemž ale výsledný zvuk nešel (ale mohl) do tlampačů, ale otočením knoflíku si toto vysílání posluchači pustili ve svých přijímačích doma.²⁵

Je třeba dodat, že pod tlakem mezinárodní situace byl rozhlas po drátě velmi překotně zaváděn v roce 1953, ve velkých městech byly kabely ne příliš systematicky vedeny kolektory pod městem, přičemž dokumentace byla vedena taktéž velmi chaoticky.²⁶ Právě tento aspekt znemožnil okupačním vojskům v roce 1968, kdy probíhala vysílací štafeta především skrze rozhlas po drátě, lokalizovat zdroj vysílání, naopak rozhlasovým technikům, kteří se mnohdy sami podíleli

na zavádění rozhlasu po drátě v roce 1953, umožňoval tento způsob velmi pružně obnovovat vysílání v řádu minut v případě vyřazení jednoho z vysílacích bodů. Ba co víc, díky připojení veřejných budov do soustavy rozhlasu po drátě, bylo možné obnovit vysílání z kteréhokoli místa, které obsahovalo jakýkoli vysílač (např. školní rozhlas, podnikový rozhlas atp.). Je také třeba podotknout,

25 FOGLAROVÁ, Zuzana, *Rozhlas po drátě*, Český rozhlas, [online], Praha 2015 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/informace/exponaty/_zprava/rozhlas-po-drate--1445825

26 *Sedm olomouckých dnů 21.-27. srpna 1968*, Olomouc: 1990. s 37.

že proti tomuto způsobu vysílání byla bezmocná i lokalizační vozidla okupačních vojsk.

Akce Vlna si proto kladla za cíl dostat pod co největší kontrolu právě rozhlas po drátě, což ale nebylo jednoduché ani z hlediska personálního. Jedním z aspektů byla právě i ledabylá dokumentace z 50. let. Navíc spojových elektromechaniků-silnoproudářů nebylo dostatečné množství, ale bylo nemožné provést kompletní obměnu, jak to bylo možné v rámci akce Spoj mezi redaktory a hlasateli, případné personální změny byly realizovány pouze „kus za kus“. Vyhození rozhlasových technici často končili jako technici telekomunikačních spojů v rámci telefonních ústředen, ale i to se týkalo spíše mladších elektromechaniků.

Poslední dvě skupiny spolu souvisejí, jedná se o radioamatéry a armádní vysílače. Zde je ale třeba začít popořadě. Radioamaterismus si našel své místo u technických nadšenců již za první republiky, a to díky propagátorům jako byli např. Otakar Batlička. Za 2. světové války se stali radioamatéři a radisté jednou z nejdůležitějších složek odboje.²⁷ Je proto pochopitelné, že radioamatéři se stali jednou z prvních zakázaných skupin po roce 1948.²⁸ Používání vysílaček bylo ošetřeno i příslušnými zákony. Jedním z důvodů, který přinesl změnu, byly požadavky armády. Studenti filosofických fakult, kteří měli být u spojařských jednotek, nebyli namnoze technicky schopni vysílačku obsluhovat, proto začal Svazarm opět opatrně podporovat radioamatéry, neboť počítal s jejich zařazením ke spojařským jednotkám. Nečekaný impuls přineslo vyslání první umělé družice Sputnik. Narychlo byly vytvářeny či upravovány přijímače tak, aby si radioamatéři mohli naladit pípání Sputniku. Pravou renesanci pak přinesla šedesátá léta. První kosmonaut Jurij Alexejevič Gagarin byl nadšený radioamater, který svůj koníček neúnavně propagoval. Záhy tato módní vlna ovládla i řadu

27 Technologie odhalování vysílaček příliš po 2. světové válce nepokročila, Sověti často používali stejné vybavení a stejné či mírně modifikované vybavení zaměřovacích vozů, kterým gestapo odhalilo vysílačku Sparta I. Sparta II. a Libuše v období protektorátu., POLÁK, Ladislav., *Radioamatéři – oběti okupace v letech 1939-1945*. Praha: 2018., s. 10, s. 37

28 KLABAL, Jan, *Jaká byla cesta od Svazarmu k dnešním radioamatérským organizacím?*. *Radioamatérský zpravodaj* [online]. 1990, 1(1) [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: http://www.ok2kkw.com/svazarm/sjezdy_rz1990.htm

pionýrských oddílů, radioamatéři v Tesle Pardubice si roku 1963 dokázali naladit vysílání Valentiny Těreškové z oběžné dráhy.²⁹ Tento zvýšený zájem přispěl k opětovnému vydávání radioamatérského tisku, byť pod záštitou Svazarmu a Ministerstva národní obrany.³⁰

Postupně bylo obnovené vydávání radioamatérských koncesí, a dokonce byly uspořádány pod záštitou olomoucké univerzity přednášky pro radioamatéry a soutěže v radioamatérských disciplínách. Je tedy pochopitelné, že radioamatéři byli jedni z nejaktivnějších v roce 1968, kteří fungovali nejen jako spojky, ale dokázali rušit i kolaborační vysílání stanice Vltava, případně mást sovětské zaměřovací vozy, či dokonce na lokální úrovni realizovat improvizované vysílání do éteru.³¹

Poslední skupinu, která byla pro režim riziková, představovala samotná armáda. Ta jednak disponovala nejsilnějšími vysílači i přenosnými vysílacími vozy, jednak řada absolventů spojařů Vojenské technické akademie Antonína Zápotockého v Brně (Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně) našla uplatnění v Československém rozhlasu, resp. na jeho vysílačích či v radiotelegrafickém provozu, kde byli žádanými odborníky. Je tedy zřejmé, že řada mladých velitelů nebo i vedoucích pracovníků v civilním sektoru patřila ke generaci, která dokončovala studium v době Novotného reformu, proto se také namnoze jednalo i o sympatizanty obrodného procesu, který jim umožnil i kariérní vzestup. Proto i armáda v roce 1968 ve většině případů, co se týče přenosové soustavy, nejednala v roce 1968 podle pokynů okupačních vojsk.³²

29 ČERNÝ, Tomáš, *Gagarin nebyl první kosmický letec! Poslechněte si unikátní zvukové záznamy z kosmu a o kosmonautech* [online]. ČRo, 2015 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/gagarin-nebyl-prvni-kosmicky-letec-poslechnete-si-unikatni-zvukove-zaznamy-z-7463567>

30 KRAUS, Alan, *Amatérské radio: časopis pro radiotechniku a amatérské vysílání*. Praha: 1952.

31 BROULÍK, Petr, *Studenti při okupaci mátlí Sověty. Vysílali nesmysly a rušili frekvence* [online]. Idnes, 2010 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://ostrava.idnes.cz/studenti-pri-okupaci-matli-sovety-vysilali-nesmysly-a-rusili-frekvence-1o6-/ostrava-zpravy.aspx?c=A100820_123915_ostrava-zpravy_sot

32 TOMEK, Prokop, *Bránit se nesměli, tak alespoň Rusům rušili radiové spojení a propagandu* [online]. Idnes, Technet, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z:

Stejně tak je pochopitelné, že čistky v armádě, zejména na těchto postech, byly jedny z nejcitelnějších, na druhé straně nedostatek spojovacích mechaniků zapříčinil, že i tito spojaři byli záhy zaměstnáni na jiných úsecích spojů.

Je tedy jasné, že pokud akce Vlna si kladla za cíl všechny tyto složky v případě kontrarevoluce eliminovat, a přestože se soustředila jen na vysílání do éteru a rozhlas po drátě, i tak bylo zřejmé, že v případě zlomového okamžiku, jako byl např. rok 1989, se jednalo o boj předem prohraný.

3. Úloha rozhlasu v roce 1968 a politická situace v Československém rozhlasu

Jakou úlohu sehrál rozhlas v roce 1968, již bylo řečeno v předchozí kapitole, přesto pro pochopení samotné podstaty akce Spoj a typového projektu Vlna je třeba se zaměřit na konec srpnového týdne. Jak už bylo řečeno, Československá televize informovala o počátku invaze, nebylo však možné dlouhodobě udržet televizní vysílání, protože pro šíření televizního obrazu bylo potřeba velice energeticky náročných vysílačů, proto klíčovou úlohu převzal rozhlas, který mohl bezprostředně, na rozdíl od novin, pohotově reagovat na všechny vzniklé situace, případně dementovat některá nepravdivá tvrzení, nebo neprodleně informovat o pohybu vojsk. Od prvopočátku rozhlas zabránil propagandě ovládnout vysílání v éteru pomocí kolaborační stanice Vltava, která měla legitimizovat invazi. Stanice Vltava vysílala z Německé demokratické republiky.³³ Nehledě na to, že právě rozhlas nazval jako první okupaci pravým jménem a odvysílal i jména hlavních zrádců. Heinrich Böll ve své esejí *Mířil tank na Kafku*, tuto skutečnost popsal slovy, že „kolaboranti se museli skrývat lépe než legální tajné vysílače“.³⁴ Rozhlas byl dlouho trnem v oku již po pádu cenzury, na přílišnou otevřenost si opakovaně stěžovalo konzervativní křídlo komunistické strany, zejména na pořad *Písničky s telefonem*,³⁵ který moderovali legendární hlasatelé Jindra Sobišková a Karel Kyncl, nebo i pořady, které moderoval jeden

33 Stanice Vltava vysílala přibližně půl roku, vysílací studia vysílače byly u samých hranic Německé demokratické republiky a Československa, a to ve městech Saská Kamenice a u Drážďan. Tato stanice vysílala přibližně půl roku, přičemž od samého počátku se jednalo o vysílání živé propagandy, hlasatelé nejčastěji byli studenti z Německé demokratické republiky, kteří studovali v Československu. Kromě stanice Vltava ještě krátce působila stanice Družba, jednalo se o stanici, která byla přímo dílem sovětských okupačních vojsk. Kromě toho probíhalo ještě vysílání propagandy z Maďarska a Polska, tyto stanice ale cílily na maďarskou a polskou národnostní menšinu. *Stanice Vltava* [online]. Česká televize, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12171864678-dnes-pred-50-lety/0/59152-stanice-vltava/>

34 BÖLL, Heinrich, *Tank mířil na Kafku: čtyři dny v Praze*. Frankfurt nad Mohanem: 1968. s. 3.

35 *Písničky s telefonem* byl rozhlasový pořad, který vůbec jako první se zabýval politickou problematikou, který dotazy čtenářů v přímém přenosu tlumočil politikům, kteří odpovídali do živého vysílání. JANEČKOVÁ, Bronislava, *Stanice Vltava* [online]. ČRo, 2013 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/_zprava/1197102

z klíčových hlasů srpnového týdne, Sláva Volný. Velice emotivní vysílání v srpnovém týdnu však nebylo jen záležitostí Prahy, ale štafetově si vysílání zpravodajství předávala jednotlivá krajská studia. Právě rozhlasu bývá přičítána role prostředku, který nejenže skrze neustálé výzvy k zachování klidu, zabránil velkému krveprolití, ale že zároveň svoji burčující rolí pomohl utužit a stmelit občanskou neposlušnost, která bezesporu napomohla k propuštění československé delegace z Moskvy, a především vysílání výrazně napomohlo zamezit dezinformacím, které měly legitimizovat samotnou invazi a případně i nástup kolaborantské dělnicko-rolnické vlády.³⁶ Vysílání bylo velmi emocionálně vypjaté, kromě informací o pohybu vojsk, o mrtvých, o situacích ve městě byly odvysílány stovky rezolucí odsuzujících invazi,³⁷ spoustu písní s politickým obsahem i dalších textů, které naplno pojmenovaly zradu „bratrských armád“, příkladem může být například báseň *Na konci prázdnin*, která ukazuje okamžik naprosté bezmoci a zmaru i definitivní rozluku od víry v komunismus a která opakovaně zazněla v těchto dnech: „*Tak už jste tady... vítejte! / Vítejte, letní hosté z hlubin mrazu, / vítejte nám / po starém obyčeji / s pancířem chleba, / s tímto krystalem slzotvorné soli / jež rozežírá, / vše, co spadlo s nebe, / Vítejte v láskyplném objetí, / v němž praští kosti, sákne krev / z plodů/ na sklonku výsluní. / A znovu hluchoněmí s hluchoněmými. / A znovu osiky, / osiky, které se otrásají / při pouhém pomýšlení na Jidáše. / Na úsvitě zařičel kohout. / Zapírám, / že jsem vás kdy znal. Zapírám podruhé, / potřetí.*“³⁸

36 BRABEC, Vladimír – HAMANAKA, Klára – HANOUSEK, Ivan, et al. *Osmadesátý očima tří generací: fakta – úvahy – názory: kolektivní monografie*. Praha: 2018. s. 240, 275-276.

37 Kromě těchto rezolucí byly také do éteru vysílány provolání v polštině maďarštině, angličtině, francouzštině a ruštině, které jednak měly za úkol šířit informace i do zbytku světa, jednak panovala představa, že okupační jednotky tyto vztahy zachytí a pochopí, že se nejedná o osvobození Československa od okupačních sil ze západního Německa, ale že se jedná o akt agrese a o okupaci ze strany Sovětského svazu a „spřátelených armád“. SMATANA, Ľubomír, *Jak opilý Maďar obsazoval Československo* [online]. ČRo, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/slovensko-historie-srpen-1968-invaze_1808052103_kro

38 RADUŠEVIČ, Mirko, *Konec literárních prázdnin* [online]. Literarky.cz, 2014 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <http://literarky.cz/civilizace/89-civilizace/18137-22-srpen-a68-konec-literarnichq-prazdnin>

Významnou roli rozhlasu potvrzuje i tzv. *Bílá kniha*, která se snažila roli rozhlasu bagatelizovat i tím, že legální vysílání vydávala za kontrarevoluční štvavé vysílačky. „Tzv. legální rozhlas zesilován. Ještě o jedné otázce je třeba se zmínit. O rádiovém speciálním praporu bundeswehru číslo 701. Je umístěn v kasárnách nedaleko Anderlechtu a plní zvláštní úkoly v psychologické válce. Plnil je také v srpnu 1968 (...) Jedna jeho součást je vybavena silnou vysílačkou. Má vyhrazeny čtyři vlnové délky. Tři jsou krátkovlnné a jedna dlouhovlnná. (...) tato jednotka byla v srpnu zvláště aktivní. Přebírala a zesilovala vysílání tzv. legálního rozhlasu, byla vynikající nejen v NSR, ale také v Belgii a Británii. V odposlechové službě BBC v Readingu, kde mají obvykle potíže s odposlechem čs. stanic, slyšeli stanice velmi silně zřetelně.“³⁹ Bílá kniha dále dodatečně diskreditovala rozhlas i skrze to, že hovořila o předem vybudované síti třiceti až třiceti pěti nelegálních předem instalovaných vysílačů, což ale byla smyšlená čísla. Toto hodnocení spolu se zpětnou úpravou faktů však byly představovány veřejnosti po roce od srpnových událostí. Pomyslný „nůž do zad“ znamenal pro rozhlasové pracovníky, kteří týden vysílali s nasazením vlastního života, projev Alexandra Dubčeka po návratu z Moskvy: „Právě proto spoléháme, že tak, jako jste nás podporovali doposud, pomůžete na základě reálného posouzení situace svojí další důvěrou a aktivní účastí i dnes, a to i v tom případě, že budeme musit uskutečnit i některá dočasná opatření, omezující stupeň demokracie a svobody projevu, jakého jsme již dosáhli a které bychom za normální situace dělat nemohli. Ale prosím vás, abyste si hluboce uvědomili dobu, ve které žijeme. Čím dříve se nám podaří normalizace poměrů ve vlasti a čím větší podporu nám poskytnete, tím dříve budeme moci udělat další kroky na naší polednové cestě. Cestu k řešení našich problémů nechceme hledat sami. Nespoléháme jen na svoje vlastní síly, ale především na síly vaše, na vaši morální sílu, na váš

39 *K událostem v Československu: Fakta, dokumenty, svědectví v tisku a očitých svědků*, Moskva: 1968. s. 158.

*charakter, na vaše samostatné myšlení, které musí být opřené o rozvahu, uvážení a které musí vycházet z reality, která v naší vlasti vznikla. To není možno ignorovat. Tomu neodpovídá takové počínání, kdy se ve vysílání některých rozhlasových vysílačů po vystoupení presidenta republiky, soudruha Svobody šíří nedůvěra, pochybnosti k výsledkům moskevských jednání a připravovaným opatřením k odsunu vojsk. Velmi naléhavě varujeme před takovým počínáním. Zápalná slova se lehko vypustí do éteru. Je třeba však to spojovat s odpovědností za další oběti na životech, za hmotné škody, které jsou již teď nemalé.*⁴⁰ Tato pasáž řečená do rozhlasu Alexandrem Dubčekem nejenže způsobila šok u rozhlasových pracovníků, nejen z hlediska nevděku, ale především slovy o normalizaci poměrů a omezení svobody slova. Jestliže některá studia chtěla dále vysílat a burcovat proti okupačním vojskům, po tomto projevu byla veškerá motivace pryč. Pamětník Karel Sedláček, hlasatel Československého rozhlasu Plzeň, vzpomínal: *„My jsme to brali jako strašnou zradu, podraz. Všichni to byli jeden zrádce vedle druhého.*⁴¹ Podobné reakce od rozhlasových techniků a hlasatelů nebyly ojedinělé. Právě tento projev byl impulsem pro zametání stop a likvidaci zařízení spjatých s rozhlasovým vysíláním. Tam, kde tak neučinili, např. v Tesle Hloubětín, kde bylo improvizované studio, které navštívil Dubček následně osobně s poděkováním všem zaměstnancům, se po lednu 1969 dočkali pouze nevděku, šikanování Státní bezpečností a ztrátou zaměstnání.⁴² Podobná situace se odehrála i v samotném Československém rozhlasu.⁴³ Ve zbývajících částech

40 *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968: dokumentace.* Praha: 1968. s. 470

41 Rozhovor s pamětníkem Karlem Sedláčkem ze dne 13. 10. 2018. Přepis rozhovoru v archivu autora.

42 SÍGL, Miroslav, *Na vlně 490 metrů.* Praha: 1990. s. 95-97.

43 *„Když se 9. září 1968 do hlavní budovy na Vinohradech vrátili zaměstnanci a bylo obnoveno vysílání z původních pracovišť, bylo na 11. hodinu svoláno shromáždění rozhlasových pracovníků do velkého hudebního studia. Za přítomnosti ústředního ředitele Zdeňka Hejzlara, vládního zmocněnce Odonu Závodského, ministra kultury Miroslava Galušky a vedoucího oddělení ÚV KSČ Dušana Havlíčka promluvil především člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ Zdeněk Mlynář. Poděkoval za heroický výkon všem, kteří se podíleli na srpnovém vysílání, a po – žádal o pomoc v postupné normalizaci poměrů cestou realistické politiky a důsledného plnění moskevské dohody. Zároveň zcela otevřeně prohlásil, že si rozhlasoví pracovníci zaslouží větší odměnu než tato*

roku 1968 začalo docházet k postupným personálním obměnám na vedoucích postech v Československém rozhlasu, taktéž byla obnovena cenzura. Již 25. září 1968 byl odvolán ředitel Zdeněk Hejzlar, který záhy odešel do exilu. Navíc i jednotliví hlasatelé byli postupně odklizeni na méně významná místa nebo rovnou byli vyhazováni. Od podzimu 1968 do léta 1970 bylo z rozhlasu vyhozeno v tichosti přes 600 zaměstnanců.⁴⁴ V této souvislosti byli pozatýkáni i spojovní technici a zaměstnanci vysílače v Litovli. Jestliže se normalizačnímu režimu dařilo v tichosti personálně obměňovat zaměstnance rozhlasu, akce Spoj byla prozrazena právě relativně nevýznamným litovelským procesem, který pronikl i do exilového tisku.⁴⁵ Neodvratné směřování k naprosté kontrole sdělovacích prostředků potvrdil i Oldřich Černík, který ve svém projevu 30. ledna 1969 pronesl: „*Všechna opatření, jež vláda v posledních týdnech přijala, mají omezit působení extrémních i protisocialistických sil ve společnosti, mají umožnit lidu této země a jeho vedení postupně konsolidovat politické poměry v Československu, aby pak v jejich průběhu docházelo k dalším efektivním krokům nezbytným pro úplnou normalizaci. Vláda je pevně rozhodnuta prosazovat tento pozitivní program. O svých záměrech a krocích bude veřejnost soustavně informovat. Významnou úlohu spojovacího článku mezi státem a lidem tvoří zejména státní sdělovací prostředky, rozhlas, televize a Čs. tisková kancelář. Úloha Čs. televize i rozhlasu je nesmírně odpovědná. Denně promlouvají k milionům našich občanů a velmi silně působí na utváření jejich myšlení a politických postojů. Jednostranné zdůrazňování úzkých hledisek a zájmů, které nevyjadřovalo zájmy celé společnosti, vedlo v minulosti i k dezorientování části veřejnosti. Náročný přístup vlády k těmto významným institucím je veden snahou, aby plně a jednoznačně vyjadřovaly smysl a záměry státní politiky, aby lépe plnily svou úlohu - zpevňovat kontakt mezi politikou vlády a lidem - a zároveň objektivně tlumočily odraz této*

slova, ale v dohledné době se dočkají spíše opaku.“ HUBIČKA, Jiří, Zdeněk Hejzlar [online]. Svět rozhlasu, 2012 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://media.rozhlas.cz/_binary/02564672.pdf

⁴⁴ , Barbara.

. 1. vyd.

V Praze: 2003, s. 82-84.

⁴⁵ CUHRA, Jaroslav, *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969-1972*, Praha: 1997, s. 51.

politiky ve veřejnosti.“⁴⁶ Završením normalizačních procesů, které předcházely zavádění typového projektu Vlna, představovaly dvě události, jednak odvolání některých náčelníků StB, kteří se aktivně nepostavili proti vysílání rozhlasu v roce 1968, jednak transformace Výboru pro pošty a telekomunikace Československé socialistické republiky do podoby Federálního ministerstva spojů. Zde se pomyslný kruh uzavírá a otevírá se cesta pro typový projekt Ministerstva vnitra Vlna. Po krátkém působení Milana Smolky na nově vzniklém postu ho nahradil ve funkci Karel Hoffmann. Ten Karel Hoffman, který ještě ve funkci ředitele Ústřední správy spojů nechal v ranních hodinách 21. srpna 1968 vypnout vysílače v Československu, aby nemohlo být odvysíláno prohlášení legální československé vlády. V neposlední řadě došlo ke sledu dalších opatření, které se týkaly samotné cenzury a trestního zákona. Až do roku 1968 byla praxe taková, že texty k odvysílání se předkládaly pracovníkům Hlavní správy tiskového dohledu,⁴⁷

46 Stenoprotokol z 1. schůze Federálního shromáždění Československé socialistické republiky z čtvrtka 30. ledna 1969. (online) Digitální knihovna Parlamentu České republiky (citováno dne: 30.12. 2018) Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1969fs/slsn/stenprot/001schuz/s001009.htm>

47 Hlavní správu tiskového dohledu nahradila roku 1966 Ústřední publikační správa. Zde připomeňme několik odstavců, které výstižně popisují fungování tohoto orgánu: „§ 4

(1) Ústřední publikační správa zajišťuje, aby v prostředcích hromadného působení nebyly zveřejňovány informace, které tvoří předmět státního, hospodářského nebo služebního tajemství.

(2) Rozsah předmětu státního, hospodářského nebo služebního tajemství stanoví vyhláška č. 181/1964 Sb., o základních skutečnostech tvořících státní tajemství, a seznamy utajovaných skutečností resortů.

§ 5

(1) Ústřední publikační správa sleduje, aby v prostředcích hromadného působení nebyly zveřejňovány informace, jejichž obsah je v rozporu s jinými zájmy společnosti.

(2) V rozporu s jinými zájmy společnosti jsou informace,

a) jejichž obsahem je páčán trestný čin, nebo které jsou v rozporu s jiným zákonem,

b) jejichž obsah je zaměřen proti politické a ideové linii státu,

c) jejichž obsahem by byly prokazatelně poškozeny celospolečenské zájmy, zabezpečované ústředními státními a společenskými orgány.

§ 6

(1) Šéfredaktoři periodického tisku, šéfredaktoři nakladatelství, popřípadě vydavatelé, šéfredaktoři Československé tiskové kanceláře, Československého rozhlasu a Československé televize, příslušní vedoucí pracovníci Československého filmu a divadel a pořadatelé estrád, kabaretů, výstav apod. (dále jen "šéfredaktoři") jsou povinni předkládat včas Ústřední publikační správě materiály, které mají být zveřejněny (rozšiřovány, provozovány).

(2) Ústřední publikační správa může v jednotlivých případech po dohodě se šéfredaktory stanovit způsob předkládání materiálů.

§ 7

jednalo se tedy o předběžnou cenzuru. Také je třeba podotknout, že již od února 1968 se o cenzuře začalo veřejně hovořit a cenzura byla pomalu ale jistě oslabována, až byla 26. června 1968 zrušena úplně, a to zákonem č. 84/1968 Sb., v němž klíčový paragraf 17 jednoznačně uvádí: „Cenzura je nepřipustná.“⁴⁸ Bohužel tento stav vydržel pouhé tři měsíce. Zákon 127/1968 Sb., který byl přijat na konci září, je třeba dodat, že ho přijímali titíž politici, kteří byli hlavními tvářemi Pražského jara, tedy Dubček, Černík a Smrkovský, nejenže obnovoval cenzuru, ale umožňoval tzv. následnou cenzuru, tudíž teoreticky bylo možné odvysílat vše (kromě oficiálně zakázaných informací, které pojednávaly o okupačních vojskách, obětech a kritice okupace), ale prokázala-li se následně závadnost informací, byli potrestáni všechny odpovědné osoby.⁴⁹ Tento postup byl velmi efektivní, protože všeobecný strach vedl ještě k tužší cenzuře a autocenzuře než byla před rokem 1968. Navíc skrze řadu normalizačních procesů

(1) Obsahuje-li materiál, který má být zveřejněn (rozšiřován, provozován), skutečnosti, které jsou předmětem státního, hospodářského nebo služebního tajemství, pozastaví Ústřední publikační správa jeho zveřejnění (rozšiřování, provozování).

(2) Rozhodnutí Ústřední publikační správy o pozastavení se vydává písemně. “ Nařízení vlády č. 119/1966 Sb. ze dne 28. prosince 1966.

⁴⁸ Zákon č. 84/1968 Sb. ze dne 26. června 1968.

⁴⁹ (1) V zájmu dalšího pokojného vývoje je třeba, aby v oblasti periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků nebyly narušovány důležité zájmy vnitřní a zahraniční politiky státu. Zároveň je třeba zabezpečit všestrannou péči o rozvoj periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.

(2) Jako orgány státní správy se zřizují Úřad pro tisk a informace, na Slovensku Slovenský úřad pro tisk a informace. Na Úřad pro tisk a informace přechází dosavadní působnost ministerstva kultury a informací podle zákona č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, ve znění zákona č. 84/1968 Sb.; v témže rozsahu přechází dosavadní působnost pověřence Slovenské národní rady pro kulturu a informace na Slovenský úřad pro tisk a informace. Úkolem úřadů pro tisk a informace je zejména jednotně usměrňovat a kontrolovat činnost periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.

§ 2 Organizaci a začlenění Úřadu pro tisk a informace, jakož i podrobnější vymezení jeho působnosti stanoví vláda, a pokud jde o Slovenský úřad pro tisk a informace, Slovenská národní rada.

§ 3(1) Pozastavuje se účinnost § 17 zákona č. 81/1966 Sb., ve znění zákona č. 84/1968 Sb.

(2) Příslušný úřad pro tisk a informace má právo přímo nebo prostřednictvím zmocněnců ustanovených vedoucím příslušného úřadu na společný návrh vydavatele a šéfredaktora (dále jen zmocněnec) zajišťovat, aby v periodickém tisku (jiném hromadném informačním prostředku) nebyly zveřejňovány informace, které obsahují skutečnosti, jež jsou v rozporu s důležitými zájmy vnitřní nebo zahraniční politiky státu. Obsahuje-li informace takovou skutečnost, je příslušný úřad pro tisk a informace nebo zmocněnec oprávněn pozastavit její zveřejnění nebo jiné rozšiřování. “ Zákon č. 127/1968 Sb. ze dne 26. září 1968.

začal být důsledně uplatňován paragraf 100/1961 Sb., který na řadě drobných procesů na kulturní frontě ukázal, s jakou razancí může být kriminalizován v podstatě jakýkoli závadný výrok v textu. Paragraf 100 doslovně říká: „*Pobuřování (1) Kdo z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky nejméně dvě osoby pobuřuje a) proti socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky, b) proti její územní celistvosti, obranyschopnosti nebo samostatnosti, nebo c) proti spojeneckým nebo přátelským vztahům republiky k jiným státům, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. (2) Stejně bude potrestán, kdo z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky umožní nebo usnadní šíření pobuřujícího projevu uvedeného v odstavci 1. (3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, nebo jiným podobně účinným způsobem, nebo b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 za branné pohotovosti státu.*“⁵⁰

Jakkoli řídící pracovníci Československého rozhlasu a Československé televize rozhodně patřili mezi nejvíce prověřené nomenklaturní komunisty, i oni žili v neustálém strachu, aby nedošlo k čemukoli, co by mohl výše zmíněný paragraf postihnout. Přesto i v období tzv. normalizace rostly obavy, aby se mezi hlasateli nenašel někdo, kdo by otevřeně ve sdělovacích prostředcích vystoupil proti komunistickému režimu, v tomto případě by totiž ani následná represe nebyla příliš platná, navíc v průběhu 70. let se postupně celá řada zahraničních periodik začala aktivně zajímat o československý disent,⁵¹ takže existovala reálná možnost, že by dotyčný našel zastání i v zahraničních sdělovacích prostředcích.

Dále také StB trvalo téměř čtyři roky, než plně odhalila rozsah vysílání v roce 1968 a než alespoň přibližně zmapovala, kolik lidí se do štafety zapojilo. Vzhledem k tomu, že výsledné číslo se týkalo několika tisíc osob, jednalo se o tak

50 *Trestní zákon, trestní řád a předpisy související: určeno pro pracovníky justice, soudce místních lidových soudů i ostatní soudce, pro prokurátory, orgány veřejné bezpečnosti, pracovníky národních výborů a studující.* Praha: 1962.

51 V 70. letech otevřeně vystoupili v německých periodikách držitel Nobelovy ceny za literaturu (1972) Heinrich Böll (1971-1974 předseda PEN klubu) a Friedrich Dürrenmatt

alarmující počet, že riziko, že se dříve či později někdo i z nových pracovníků rozhlasu pokusí o protirežimní vystoupení, bylo obrovské.⁵² Proto se všichni vedoucí pracovníci, StB i funkcionáři strany děsili v podstatě dvou variant. První z těchto variant představovala nevhodné vystoupení v přímém přenosu, druhá varianta puštění nevhodné kazety nebo pásky u reprodukováných pořadů ze záznamu. Proto vyvstala potřeba, v případě, že by tato situace nastala, okamžitě přerušit vysílání, podobně i v případě, kdyby došlo ke kontrarevoluci. Proto již od poloviny 70. let Ministerstvo vnitra ČSSR ve spolupráci s Ministerstvem spojů ČSSR a StB začalo zpracovávat typový projekt pro přerušení vysílání. Tímto projektem byl právě Projekt Vlna, jehož vznik a zavádění do praxe je předmětem zkoumání další kapitoly.

52 SEDLÁČEK, Karel. *Karel Sedláček: Vzpomínka na 21. srpen 1968* [online]. ČRoPlus, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/karel-sedlacek-vzpominka-na-21-srpen-1968-6561335>

4. Zavádění typového projektu Vlna do praxe

K zavádění typového projektu Ministerstva vnitra pod krycím názvem Vlna došlo v roce 1977, již dříve probíhaly určité snahy, ale vzhledem k tomu, že se Správa zpravodajské techniky potýkala s největším problémem nastupujícího období tzv. normalizace, neboť jako jediná ze správ StB odmítla plnit roku 1968 rozkazy v oblasti rušení vysílání Československého rozhlasu (což ale bylo spíše dáno technickým omezením prostředků Správy zpravodajské techniky), nebylo plně možné tuto zprávu využít.⁵³ Každopádně po roce 1968 odešla řada operativců i referentů Správy zpravodajské techniky do exilu a došlo tak k největšímu úniku informací ze všech správ StB. Na urychlené řešení i na personální zacelení bylo vynaloženo velké množství prostředků, proto soustavná opatření začala probíhat až v roce 1977 resp. v roce 1979, kdy bylo v rámci VI. správy vyčleněn celý 4. odbor, který zajišťoval kontrolu vysílání československých radioamatérů a legálních stanic z hlediska jejich zneužití, příp. pro případ úniku státních zařízení, zároveň měl 4. odbor na starost speciální ochranu důležitých zařízení proti vnějšímu zneužití.⁵⁴

Dále po reorganizaci SNB byla ochrana vysílání dána do referátu 3. oddělení X. správy SNB (Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli) a 3. a 4. oddělení XI. správy SNB (Správa kontrarozvědky v oblasti ekonomiky).⁵⁵ Pro upřesnění, proč dostaly do referátu zavádění akce Vlna právě tyto správy, napoví rozkazy Ministra vnitra pro tyto správy. Rozkazy Ministra vnitra Jaromíra Obziny⁵⁶ vycházely z doktríny, kterou svým projevem z 18. května 1972 vytyčil

53 BÁRTA, Milan – KALOUS, Jan – POVOLNÝ, Daniel – SIVOŠ, Jerguš – ŽÁČEK, Pavel, *Biografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953-1989*. Praha: 2017, s. 169.

54 Tamtéž, s. 176.

55 *Struktura StB*. [online]. Policie ČR, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/struktura-stb.aspx>

56 *Přísně tajný rozkaz Ministra vnitra Československé socialistické republiky č. 10 ze dne 24. února 1975*. (online) Úřad dokumentace a zločinů komunismu, Policie ČR (citováno dne 30.12.2018) Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/1974-1988-10-sprava-rozkaz-pdf.aspx>

Gustáv Husák: „*V rozhodující otázce, kdo má v rukou hromadné sdělovací prostředky, komu slouží, jsme u nás v těchto letech jednoznačně probojovali, že jsou třídními nástroji československého pracujícího lidu, nástrojem socialistické společnosti a jejich nejvyšším zákonem je služba tomuto lidu této společnosti.*“⁵⁷

Fakt, že byla pověřena X. správa je vcelku logické, jeden z hlavních rozkazů, který zároveň udával směřování zaměření celé X. správy zněl: „*odhaluje na území ČSSR v řadách československých občanů a cizinců osoby důvodně podezřelé z páchání nepřátelské činnosti, zejména organizátory nepřátelských seskupení a hlavní nositele a šířitele pravicového oportunismu, revizionismu, sionismu, trockismu, maoismu, ukrajinského nacionalismu, a buržoazních ideologií v oblasti společenské nadstavby - zejména v kultuře a umění, vědě, na vysokých školách, ve sdělovacích prostředcích a odhaluje osoby působící k narušování státní církevní politiky v ČSSR*“⁵⁸

Proč ale byla pověřena XI. správa, která měla na starost hospodářskou kriminalitu, se na první pohled může jevit jako nelogické, proto je třeba vysvětlení. Akce Vl na, měla za úkol nejen dokázat ve vhodný moment přerušit vysílání, zároveň ale cílem bylo, aby spoje jako takové byly za všech okolností udržitelné v chodu, konec konců hlavní úkol rozhlasu po drátě bylo informovat v jakémkoli případě obyvatelstvo. Není tedy divu, že co do technických aspektů měla právě XI. správa spolu s XII. správou k rozhlasu po drátě *de facto* nejbližší, nehledě na to, což napovídají i některé vyšetřovací spisy. Permanentním problémem se staly krádeže kabelů, které byly z nedostatkové a velice ceněné mědi, pro příklad na úseku Kutná Hora-Hradec Králové došlo jen mezi lety 1982-

Přísně tajný rozkaz Ministra vnitra Československé socialistické republiky č. 11 ze dne 26. února 1975. (online) Úřad dokumentace a zločinů komunismu, Policie ČR (citováno dne 30.12.2018) Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/1974-1988-11-sprava-rozkaz-pdf.aspx>

⁵⁷ HUSÁK, Gustáv. *Výbor z projevů a statí 1969-1981*. Praha: 1982, s. 592.

⁵⁸ *Přísně tajný rozkaz Ministra vnitra Československé socialistické republiky č. 10 ze dne 24. února 1975.* (online) Úřad dokumentace a zločinů komunismu, Policie ČR (citováno dne 30.12.2018) Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/1974-1988-10-sprava-rozkaz-pdf.aspx>

1987 ke krádežím měděných kabelů v hodnotě 515 000 Kčs.⁵⁹ K těmto škodám je ještě třeba připočíst i škody způsobené z nedbalosti.⁶⁰ Pro XI. správu byly tedy vydány následující rozkazy: „zabezpečuje materiálně a finančně službu bojové a operativní techniky, proviantní, výstrojní, stavebně ubytovací, dopravní službu a zabezpečuje finanční hospodaření v působnosti XI. správy; zpracovává plán materiálně technického zásobování, rozpočtu zvláštních finančních prostředků, valut a služebních zahraničních cest, provádí účetní službu a činnost hlavního pokladníka; zpracovává rozbor hospodaření s finančními a materiálně technickými prostředky a navrhuje potřebná opatření. (...) zpracovává využití ve sdělovacích prostředcích a v rámci služební přípravy příslušníků SNB. (...) provádí kontrarozvědnou ochranu určených odvětví, objektů a státně politických zájmů v oblasti československé ekonomiky před nepřátelskou činností pravicových a antisocialistických sil.“⁶¹ Samotný typový projekt Vlna I. byl spuštěn pod číslem Nařízení Ministerstva vnitra Československé socialistické republiky č. 32/77 ze dne 18. 10. 1977 přičemž Vlna I. – zásah ve studiích Československého rozhlasu, Vlna II. – znamenala zásah v Československé televizi, posléze od roku 1979 přibyla akce Vlna III. zásah ve spojích. Od samého počátku však byl typový projekt velmi nepružný, na což poukazovali i referenti StB při zavádění projektu do praxe.⁶² Proces vysílání byl rozdělen do dvou kritických oblastí, jako kritičtější, ale méně frekventovanou byla vyhodnocena část živého vysílání, případně část reprodukováného vysílání ze studií, kde mohly být zaměněny pásky za pásky se závadným obsahem. Tato část představovala 10 % střeženého úseku, daleko rozsáhlejší, tedy 90 % střežených a zájmových

59 Úmyslné poškozování telefonních kabelů ve VČK, *Archiv bezpečnostních složek*, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. Krajská správa sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, s. 3

60 *Sborník Archivu bezpečnostních složek*. Praha: 2007 s. 239.

61 *Přísně tajný rozkaz Ministra vnitra Československé socialistické republiky č. 11 ze dne 26. února 1975.* (online) Úřad dokumentace a zločinů komunismu, Policie ČR (citováno dne 30.12.2018) Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/1974-1988-11-sprava-rozkaz-pdf.aspx>

62 Akce vlna z 29. 2. 1980. X. správa StB. 4. odboru. *Archiv bezpečnostních složek*, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. Krajská správa sboru národní bezpečnosti Hradec Králové s. 1-3.

objektů představovala samotná přenosová soustava.⁶³ Bylo tedy rozhodnuto, že X. správa bude zajišťovat zmiňovaných 10 % a XI. správa zbývajících přenosovou soustavu, přičemž obě správy měly pomocí pravidelných cvičení koordinovat svůj postup. Zároveň bylo určeno, že je třeba postupovat v oblasti spojů, tedy na úseku Vlna III. v součinnosti s přenosovými vozy spojařských jednotek Československé lidové armády, aby v případě vyřazení okruhu na úseku spojů byl nadále zajišťován přenos pod kontrolou spolehlivých jednotek. Správy SNB dále pak delegovaly jednotlivé úkoly na krajské správy StB.

V předchozí kapitole bylo poukázáno na důsledné změny, které byly provedeny na úrovni cenzury, což v praxi znamenalo, že v samotných rozhlasových a televizních studiích probíhala důsledná kontrola ze strany samotných vedoucích pracovníků, s čímž, o čemž je třeba se obšírněji zmínit dále, souvisela důsledná kádrová prověrka všech osob, které měly přístup do živého vysílání nebo k vysílací aparatuře. Na tyto části projektu, ačkoli byla nejrizikovější, se sekundárně kromě samotných orgánů StB podílelo nejvíce zaměstnanců samotných studií, kteří byli motivováni pro důsledné plnění úkolů vlastním strachem z trestného činu, neboť v případě pochybení kohokoli na pracovišti by se taktéž stali spolupachateli závažného trestného činu.

Zároveň, jak už zaznělo, zbývala celá samotná přenosová soustava a oblast spojů. O této části je taktéž nutné informovat detailněji. Samotné operativní rozpracování trvalo téměř dva roky, ke každému zařízení byla vypracována obšírná dokumentace včetně bohaté fotodokumentace a zakreslení všech rozvodů, přičemž na každém pracovišti byly vytipovány osoby, které se měly podílet na případném vyřazení zařízení z provozu. Tento úkol byl nelehký, protože se jednalo o dvě navzájem se vylučující veličiny. Na jedné straně bylo třeba zajistit, co nejrychlejší přístup k zařízením a k vypínacím prvkům, na straně druhé nebylo

63 *Upřesnění plánu po rozdělení odpovědnosti za přípravu a realizaci akce Vlna XI. správy 3. odboru z 13. září 1979, Archiv bezpečnostních složek, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. Krajská správa sboru národní bezpečnosti Hradec Králové s. 1-2.*

žádoucí, aby bylo v objektu samotném informováno více osob než bylo nezbytně nutné, neboť se jednalo o tajnou akci a jakékoli vyobrazení dalším osobám oslabovalo účinnost projektu. Je pochopitelné, že možné překážky napadnou i laika. Jako primární problém, který zabral nejvíce času, byl samotný dojezd k vysílacímu zařízení. Na úrovni televizních a rozhlasových studií ve městech se o závažný problém nejednalo, v krajských městech byla studia relativně dobře dosažitelná (což se o vysílačích, jako byl např. Klínovec, rozhodně říct nedalo, ba naopak v případě nevhodného počasí nebylo možné v časově přijatelném rozmezí vysílač případně vyřadit), i když v případě kontrarevoluce, podobné rozsahem té v roce 1968 se jisté problémy vyskytnout mohly. Proto zároveň byl jako záložní zdroj určen volací znak s kódem Vlna pro pověřeného pracovníka objektu. Za tím účelem měl vytipovaný pracovník i příslušný formulář, do kterého mělo být vše zaneseno. Při samotném příjezdu bylo nutné překonat ostrahu objektu a případně umístit přenosové vozidlo, které mělo zajišťovat záložní vysílání tak, aby běžný divák nepoznal, že byl uzel na vysílači přerušen a že závadný program byl zastaven. I toto bylo velmi důležité, neboť ukázkově nezvládnutým zásahem byl zásah v roce 1968, kdy se často ještě při zapnutém vysílání ozývala střelba a zněly vojenské povely v ruštině.

Jako první problém při obsazování vysílačů se ukázal problém se samotnou ostrahou. Na jedné straně ostraha, z praktických důvodů utajení, nemohla být přímo informována, na straně druhé právě na tomto místě mohlo dojít k fatálnímu zdržení, jak posléze zazní v kapitole o pravidelných cvičeních. Tento problém se nepodařilo zcela uspokojivě vyřešit do roku 1989, přijatá opatření spíše oslabila celkový účinek akce, byť vedla k dočasné eliminaci časového zdržení.

Jako další klíčový problém se ukázala orientace v samotném objektu, proto mezi léty 1977-1979 došlo k důkladné fotodokumentaci všech ovládacích prvků v zájmových objektech, zároveň byly vypracovány seznamy úkonů. Právě první cvičení ukázala tyto nedostatky, přestože již na počátku akce byl vydán následný připomínkový arch: „*Doplněné a upřesněné plány akce Vlna musí obsahovat jako*

svoji součást: určení operativní skupiny, jejímž členem bude technik 6. odboru a která provede zásah. Fotodokumentace zařízení, na němž bude proveden zásah, součinnost s místně příslušnými útvary OS SNB. Vnější ochranu spojových objektů příslušníky VB. (...) K upřesnění plánů je nutno přistupovat se vši vážností a zodpovědností, neboť procvičení jejich reálnosti se předpokládá počátkem roku 1980.⁶⁴ Jako největší problém se ukázal problém personální. „Při vypracování operativní situace v Čs. rozhlasu a Čs. televizi je nutné vycházet ze zásad, které vyplývají z hlavních úkolů X. správy SNB (...) Charakter a poslání chráněného objektu: Organizace a členění chráněného objektu, jeho vnitřních a vnějších vazeb, včetně vztahů do zahraničí, náplň jednotlivých článků objektu, předmět státního hospodářského a služebního tajemství, přehled zranitelných míst a jejich zabezpečení. Kádrová struktura chráněného objektu: Zpracovat rozbor sociální a politické struktury zaměstnanců na jednotlivých stupních objektu, včetně vizových cizinců a osob bez státní příslušnosti zaměstnané v objektu, znát charakter, postavení a úkoly společenských organizací a jejich vliv na pracovníky.“⁶⁵

Personální problém byl řešen již na počátku 70. let, neboť 70 % pracovníků rozhlasu a televizi neprošlo bezpečnostní prověrkou, docházelo tedy k urychlené personální obměně na vedoucích postech, v případě techniků a dalších pracovníků, nebyla obměna možná tak rychle, proto bylo potřeba vybudovat síť konfidentů. „Jedním z nejdůležitějších úkolů orgánů StB je budování spolehlivé a kvalifikované sítě tajných spolupracovníků, kteří jsou základním prostředkem při kontrarozvědné ochraně Čs. rozhlasu a Čs. televizi. Orgány StB musí plánovitě a cílevědomě provádět typování, výběr, prověrku, získávání, úkolování, výchovu a školení (výcvik) a kontrolu agentury vhodné ke spolupráci s StB. (...) k operativnímu rozpracování zájmových osob, ke kontrole a

64 Upřesnění plánu po rozdělení odpovědnosti za přípravu a realizaci akce Vlna XI. správy 3. odboru z 6. srpna. 1979, *Archiv bezpečnostních složek*, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. Krajská správa sboru národní bezpečnosti Hradec Králové s. 3-4.

65 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti. č. V-6119. ČALKOŠ, Ján, *Systém opatření a úkoly orgánů StB při kontrarozvědné ochraně hromadných sdělovacích prostředků se zaměřením na Československý rozhlas a televizi*. s. 57.

prověřce cizinců, osob židovského původu, pracovníků, kteří byli vyloučeni a vyškrtnutí z KSČ, bývalých protisocialistických skupin KAN, K 231, FITESu, kteří nebyli stranicky řešeni, k ochraně živého vysílání, utajovaných skutečností, k získávání poznatků pro zpracování informací pro potřeby a operativní situaci v objektech.“⁶⁶

Je pochopitelné, že odhalování výše uvedených osob s sebou neslo i postup v kariérním žebříčku a zůstává smutnou pravdou, že se jak v televizi, tak v rozhlasu našla řada osob, která spolupracovala nejen z vlastního strachu, ale i z vlastní iniciativy. Zároveň je ale třeba dodat, že při zavádění typového projektu Vlna, byl každý informován jen v nezbytném rozsahu, a to i v případě dílčích úkolů, což jasně dokazují i samotná, níže zmíněná, cvičení, kde mnohdy „levá ruka nevěděla, co dělá pravá ruka“. Tato situace vzniklá utajením panovala i v samotné StB, což velmi dobře ilustruje diplomová práce, z níž jsou některé výše uvedené pasáže citovány, ačkoli autorem této práce byl tehdejší kapitán X. správy SNB, tedy té správy, která měla hlavní část v referátu, samotná diplomová práce podléhala již od začátku stupni utajení, ani tento příslušník se tudíž nezabývá samotným vyřazením vysílání, ale píše zejména o ideologickém hledisku, nutnosti prověřování zájmových osob, spolupráci jednotlivých složek, analyzuje situaci z roku 1968, tyto pasáže však prokazatelně pochází z *Bílé knihy*. Tyto informace jsou natolik obecného charakteru, že lze úspěšně pochybovat o tom, že kromě náčelníků 3. a 4. odboru krajských správ nebyl o projektu informován téměř nikdo, tedy alespoň v částečném rozsahu byl tento typový projekt znám pouze lidem, kteří měli v případě nouze sami pravomoc vypnout vysílání, případně jednali na přímý rozkaz ministra vnitra, který tuto pravomoc také měl. Svě tvrzení kromě toho dokládám i tím, že v průběžných zprávách při zavádění typového projektu často dochází ve spisech k záměnám akce Vlna I. a Vlna II., tj. sami příslušníci a referenti zavádějící tato opatření do praxe a chystající podklady k těmto opatřením neměli ujasněnou, v některých případech, základní

66 Tamtéž.

terminologii, co vlastně vypínat. Právě kvůli citlivosti a vysokému stupni utajení byl typový projekt Vlna v plné šíři sám o sobě velmi problematický. Zároveň do typového projektu bylo zapojeno několik stovek, možná i tisíc lidí, kteří z důvodů konspirace nemohli být seznámeni s celým typovým projektem, proto i organizace byla značně problematická. Proto realizovat akci Vlna v plném rozsahu bylo značně obtížné, to ukázala i pravidelná cvičení, kterých se bude týkat následující kapitola.

5. Cvičení

Akce Vlna počítala s dvěma variantami provedení, s takzvanou „měkkou“ a „tvrdou“ variantou. „Měkká“ varianta vycházela z každodenní práce spolupracovníků StB, tito spolupracovníci byli z řad pracovníků televize a rozhlasu, kteří ať už pod pohrůzkami, či spíše pod příslibem benefitů byli přivedeni ke spolupráci. V případě toho, že by došlo ke zneužití televizního či rozhlasového vysílání měli právě tito pracovníci a spolupracovníci StB v jedné osobě co nejdiskrétněji vyřešit případný problém. Vzhledem k povaze akce bylo nutné vše řídit přes jednotlivé krajské správy StB, konkrétně II. a III. odbor S-StB. Toto rozdělení bylo nezbytné, ale na druhé straně exponenciálně narůstal počet lidí, kteří o akci věděli. „Měkká“ varianta se měla realizovat v případech při: *„možném zneužití nebo jiném ohrožení vysílání čs. rozhlasu a čs. objektech čs. spojů“*.⁶⁷ Vzhledem k tomu, že o „měkké“ variantě informovali pověřené pracovníky sami pověřené pracovníci, nebylo třeba řešit vstup do samotných objektů ani závažnější problém s poškozením zařízení. Kromě toho byla také důležitá preventivní opatření, ta spočívala v tom, že všichni pracovníci rozhlasu, kteří nebyli kádrovými prověrkami shledáni dostatečně spolehlivými, měli do budovy rozhlasu, televize či přenosového pracoviště v době výročí, která byla nějakým způsobem exponována (25. únor, 28. říjen, 21. srpen apod.), zákaz vstupu. V tyto dny byly nanejvýš omezeny živé vstupy, dokonce byly kontrolována i slova, která mohla působit dvojsmyslně.⁶⁸ *„V jednotlivých objektech je budována agenturní a důvěrnická síť. Na dobré úrovni je oficiální styk s vedením jednotlivých objektů.“*⁶⁹ Tyto informace se objevují ve svodce za rok 1980. Tito pověřené důvěrníci měli za úkol všechno podezřelé, kde by hrozilo

67 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18429/OB-HK, Krajská správa sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, Plán „Vlna“, charakteristika varianty I. a varianty II. ze dne 3. května 1978, s. 3-4.

68 KŘEMEN, Pavel, *Akce Vlna* [online]. Česká televize, 2009 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221026-akce-vlna/>

69 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18429/OB-HK, Krajská správa sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, Základní opatření k ochraně objektu Čs. spojů (Varianta 2) z 25. září 1979, s. 5.

riziko z prodlení, hlásit přímo náčelníkům pověřených odborů. Fakt, že měli být informováni přímo náčelníci odborů, svědčí o tom, jakou prioritou ochrana vysílání byla. Je ale pravda, že zejména atmosféra strachu a obrovská míra autocenzury, pochopitelně i strach ze ztráty benefitů pomáhal udržovat permanentně vysílání bez závadných obsahů. Navíc i kdyby došlo na uveřejnění takového obsahu, byla možnost hned na několika místech zasáhnout, přičemž bylo jisté, že alespoň na jednom z těchto míst se nacházel důvěrník státní bezpečnosti. Přesto prověrky probíhaly v podstatě neustále. Stejně tak i hlášení za uplynulých 24 hodin obdrželi příslušní náčelníci odborů každý den v 7:00 od pověřených vedoucích operativních skupin. Ti dále uvědomovali navíc náčelníka XII. správy SNB a náčelníka II. správy ÚOS a náčelníka KS SNB, toto proběhlo každý den v intervalu mezi 7:00 a 8:00. V případě mimořádné události probíhalo informování neprodleně. V případě možných problémů informoval náčelník XII. správy SNB ministra vnitra ČSSR, který mohl vyhlásit akci Vlna.⁷⁰ Udržet tento systém v chodu, byť hlášení bylo předáváno, pokud nedošlo k závažnému problému, pouze ústní formou, bylo velmi náročné, zároveň zde můžeme pozorovat, že byl systém nepružný. Každopádně lze říci, že fungování „měkké varianty“ bylo kvůli této náročné rutině prověřováno neustále, v tomto případě tedy nebyla pravidelná cvičení třeba.

„Tvrdá varianta“ měla být realizována v případě násilného napadení. Tímto násilným napadením nebyla myšlena pouze vnější hrozba, ale i to, kdyby nastala situace podobná událostem roku 1968. Vlastně lze jako napadení charakterizovat tu situaci, kterou by nebylo možné zvládnout „měkkou“ variantou. Tato „tvrdá“ varianta vypadala dle rozkazu následovně: *„Rozhodnutí k realizaci plánu “VLNA” vyhláší ministr vnitra ČSSR na návrh náčelníka X. správy prostřednictvím ÚOS. (2) V případě nebezpečí z prodlení mají právo vyhlásit rozhodnutí k realizaci plánu “VLNA” náčelník X. správy, XII. správy a*

70 ŽÁČEK, Pavel, *ŠtB na Slovensku za "normalizácie": agónia komunistickéj moci v zvodkách tajnej polície*, Bratislava 2002, s. 198.

náčelníci KS SNB v oboru svých působností. O tomto rozhodnutí musí být neprodleně informováno ÚOS a náčelník X., popřípadě XII. správy. (3) rozhodnutí k realizaci plánu "VLNA" musí obsahovat čas zahájení, a pokud pro to budou dostatečné podklady, i čas ukončení. Náčelníci všech útvarů SNB jsou povinni informovat o každém signálu, který nasvědčuje přípravě pokusu o zneužití nebo jiné ohrožení živého vysílání Čs. rozhlasu a Čs. televize, náčelníka příslušné KS SNB, náčelníka X. správy (u útvarů v SSR i náčelníka XII. správy) a ÚOS.⁷¹ I v případě „tvrdé varianty“ je patrná poměrně velká nepružnost, jak už bylo řečeno, na úspěšné provedení bylo jen velmi málo času. V případě „tvrdé varianty“ na rozkaz příslušných náčelníků obdrželi operativci nejen zbraně, ale i patřičné podklady. Nahlédneme-li do seznamu úkonů, které měly jednotlivé správy zabezpečit při zavádění projektu Vlna do praxe, ukážeme si na těchto bodech, jak měl modelový zásah probíhat.

„A/ určení velitele bezpečnostních opatření plánu "VLNA"“⁷² Po určení velitele operativců, většinou se jednalo o dvoučlenné skupiny operativců v civilu, kteří byli vybaveni služební zbraní, ale mohli v případě nouze nafasovat i např. samopal, vyrazila na dané místo. Na příslušném místě vstoupili do objektu. Nabízí se jistě otázka, proč byli vysláni na místo obvykle pouze dva příslušníci StB. Vzhledem k tomu, že bylo nutné obsadit větší počet míst, jednalo se o problém personální. Např. v Královéhradeckém kraji bylo třeba vyřadit jedenáct míst, kde byl možný přímý vstup do vysílání. Jednalo se nejen o vysílací místa televize, rozhlasu a vysílače, ale i o zesilovací stanice rozhlasu po drátě. Bylo nutné nejméně dvaadvacet příslušníků StB, kteří v případě problémů měli koordinovat akce uniformovaných příslušníků SNB, kteří byli k dispozici jako posila, případně armády, která měla na místo přijet se svými přenosovými vozy. Důstojníci z operativy věděli, který úsek mají obsadit. Navíc v rámci každé Krajské správy

71 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. Akce Vlna 3, možnost zásahu orgánů MV pro případ zneužívání mobilních vysílačů.

72 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18429/OB-HK, Krajská správa sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, Základní opatření k ochraně objektu Čs. spojů (Varianta 2) z 25. září 1979, s. 5.

StB měl být následně zmobilizován II., III., VI. a VII. odbor, který měl pomoci součinně nadále koordinovat akce na místech, kde probíhal zásah, také měl být k dispozici jako posila.⁷³ Již zde je patrné, že kdyby došlo ke stejnému provedení jako v roce 1968, byla by akce personálně nezvladatelná.

*„B/ charakteristiku objektu (umístění, velikost, umístění rozhodujících zařízení pro vysílání uvnitř objektu, umístění energetických zdrojů včetně náhradních, uzávěry kabelových vedení apod.); c/ určení objektů a zařízení, která budou vyřazena z provozu nebo nebudou střežena; d/ přístupové cesty k chráněným objektům s vyznačením předpokládané uzávěry; e/ určení nahrávacích studií, hlasatelen a jiných rozhodujících zařízení, u nichž bude organizováno vnitřní střežení; f/ režimová opatření uvnitř objektu;“*⁷⁴ Výčet těchto bodů byl obsažen v již zmiňovaných složkách, které obsahovaly detailní fotografie všech zařízení. V praxi ale nejdůležitějším bodem byla pojistková skříň s hlavním vypínačem proudu, odstavení celého objektu od zdroje elektřiny znamenalo nejúčinnější formu vyřazení daného objektu. Tyto objekty však byly namnoze vybaveny náhradním zdrojem, např. dieselovým agregátem. Zničení nebo úplné odpojení však nebylo z ideologického hlediska příliš žádoucí, šlo spíše o to eliminovat hrozbu, aby nebyly do éteru slyšet, podobně jako v roce 1968, výstřely.

V případě Hradce Králové tedy byl vypracován tento popis úkonů, který spočíval ve změně obsahu a modulace na hlavním radiouzlu, přičemž na dalších místech mělo být jen získání kontroly. Takže nešlo jen o to v konkrétním zařízení mechanicky vyřadit zdroj, ale udržet plynule vysílání tak, aby posluchači nic nepoznali. Případně bylo vypnutí v rámci cvičení vyzkoušeno i úplně, ale pouze na několik vteřin.⁷⁵ Tato alternativa platila v případě Vlny I., tj. v případě

73 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. Akce Vlna 3, možnost zásahu orgánů MV pro případ zneužívání mobilních vysílačů.

74 Tamtéž.

75 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18429/OB-HK, Krajská správa sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, Základní opatření k ochraně objektu Čs. spojů (Varianta 2) z 25. září 1979, s. 5-6.

rozhlasu. V případě televize, tedy Vlny II. se počítalo s přímým vyřazením.⁷⁶ Podobným způsobem popisovali události i pamětníci, kteří taktéž popsali i průběh samotných cvičení. Během dvou hodin od vydání rozkazu tedy muselo dojít k vyřazení. Lhůta dvou hodin začala běžet v okamžiku, kdy jeden z pověřených náčelníků obdržel v 8:00 informaci. Většinou se dařilo dosáhnout všech úkonů přibližně za hodinu a půl. Přestože všechna cvičení byla tajná, nebylo možné spustit akci bez avíza naplno, protože hrozilo riziko, že dojde i k destruktivnímu vyřazení techniky. Proto byla cvičení „různými kanály“ neoficiálně „avizována“ předem.⁷⁷ V praxi tedy vše proběhlo, jak mělo, ale v okamžiku převzetí rozkazu už vše bylo připraveno k okamžitému výjezdu. I přesto se v této fázi občas objevovaly problémy, například ve třech případech při cvičení v roce 1981, které proběhlo dne 16. 12., došlo ke dvěma případům, kdy řidiči služebních automobilů zabloudili cestou k vysílačům (jednalo se o vysílač Liblice a vysílač Mnichovo Hradiště – Sychrov).⁷⁸

*„G/ vztah velitele bezpečnostních opatření k řediteli objektu, k veliteli závodní stráže a k veliteli strážní jednotky součinnostní složky, která v 5. stupni MBO přebírá objekt k vnějšímu střežení; h/ určení odborníků SNB (odborníci útvarů spojení a zpravodajské techniky) k ochraně klíčových zařízení umožňujících vysílání; ch/ zásady pro zabezpečení spojení; i/ systém hlásné služby.“*⁷⁹ Co se týče akce Vlňa, hlavní problém představoval problém personální. Již bylo řečeno, že většinou důvěrníci z řad zaměstnanců či vedoucích pracovníků sami figurovali jako kontaktní osoby a spolupracovníci StB, ale na druhé straně o samotném cvičení nebyli uvědoměni, octli se tak v nezávidění hodné situaci, na jedné straně v případě proniknutí závadného obsahu do vysílání hrozilo potrestání

76 KŘEMEN, Pavel, *Akce Vlňa* [online]. Česká televize, 2009 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221026-akce-vlna/>

77 Vzpomínka příslušníka OS SNB Rychnov nad Kněžnou (v práci si nepřál být uveden celým jménem). Rozhovor veden 15. 7. 2018 s autorem práce, přepis rozhovoru uložen v archivu autora.

78 Vzpomínka příslušníka OS SNB Rychnov nad Kněžnou (v práci si nepřál být uveden celým jménem). Rozhovor veden 15. 7. 2018 s autorem práce, přepis rozhovoru uložen v archivu autora.

79 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlňa I. II. III. č. V-6119. Akce Vlňa 3, možnost zásahu orgánů MV pro případ zneužívání mobilních vysílačů.

až čtyřmi lety ve vězení, na druhé straně museli být nápomocni příslušníkům StB. Proto byla maximální opatrnost na místě a došlo i k řadě pochybení, která ale nebyla potrestána, protože nebyla metodicky zpracována, zároveň ale tato pochybení odhalila slabiny celého systému Vlny.

„Příjezd na vysílač Poděbrady byl v 10.10 hod. Operační pracovník Krajské správy SNB požadoval od nás při vstupu do objektu mimo naše služební průkazy ještě povolení ke vstupu do objektu od Správy radiokomunikací. Tímto povolením naše skupina nebyla vybavena. Vstup do objektu nám byl umožněn s připomínkou, že příště již musíme být vybaveni tímto povolením.“⁸⁰ Na některých místech byla situace ještě vyostřenější. *„Dne 16. 12. 1981 v 9,50 hodin jsme dorazili k bráně objektu vysílače Liblice II. Orgány ochrany objektu nám nekompromisně odmítli povolit vstup do objektu bez příslušného povolení. Operativní pracovník KS SNB Kolín, který nás očekával na strážnici objektu, vyžadoval též speciální oprávnění ke vstupu do objektu vysílače. Služební průkaz a prohlášení, že se jedná o akci VLNA, nebyly dostatečnými argumenty. Po delším dohadování jsme byli do objektu vpuštěni, ale bylo nám řečeno, že je to vlastně „na černo“ a abychom si opatřili na Federálním ministerstvu spojů nebo na Správě radiokomunikací příslušné povolení.“⁸¹* Kromě toho, že v tyto okamžiky docházelo ke ztrátám drahocenných minut, se ukázalo, že pokud budou mít nadále jednotlivé správy SNB za úkol každá jiné úkony a nebude-li dostatečně propracována vzájemná komunikace, může nastat problém i mezi jednotlivými příslušníky SNB a StB. Také nejasnosti s povolením ke vstupu na vysílače představovaly problém bez řešení. Při celkovém počtu příslušníků ozbrojených složek, které měly na vysílače proniknout, nebylo možné vydat legitimace s dlouhodobou platností, protože by taktéž mohly být zneužity. Na druhé straně nebylo kvůli časovému limitu při zásahu možné vytisknout jednorázové

80 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18410/ X. správa Služební záznam o průběhu akce „Vlna“ v objektu Poděbrady.

81 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18410/ X. správa Služební záznam o průběhu akce „Vlna“ v objektu Liblice II.

propustky. Tyto nedostatky se ukázaly při prvním cvičení, které proběhlo plošně právě v roce 1981. V dalších letech přece jen už tušila i ostraha objektů, že probíhá tato akce a problémy s propustkami se již neopakovaly. Na druhé straně hrozilo, že pod podobnou záminkou se bude moci dostat k zařízení a do objektu jakýkoli držitel služebního průkazu, o těchto obavách bude řeč ještě dále.

Dalším problémem se ukázal velký časový odstup, který proběhl při fotografování objektů při vytváření postupů, někteří pracovníci stanovišť, kteří o akci Vlna ani nevěděli, nesdělovali informace o úpravách příslušným Krajským správám StB. Proto cvičení v roce 1981 ukázalo i tento nedostatek: „*V průběhu provádění akce bylo zjištěno, že pracoviště hlavního připojovače bylo v minulém roce přestavěno a bylo vyměněno některé technické zařízení. Je proto třeba provést změnu v dokumentaci s názvem Vlna. Týká se především fotodokumentace nového přejezděče distribuční sítě a některých změn v zapojení, které je třeba projednat s vedoucím pracovníkem Hlavního připojovače s Kaňkou Jaroslavem.*“⁸² Posléze ale již k hlášením o změnách patrně docházelo. Z dalších cvičení obsahují zprávy jen časy výjezdu, dojezdu, splnění a návratu. Obecně lze říci, že v prvním roce cvičení probíhaly problémy tam, kam byly vysláni příslušníci ze vzdálenějších měst. V dalších letech si příslušníci ostrahy na určených místech pamatovali příslušníky StB alespoň „od vidění“, takže s jejich vpuštěním nebyl velký problém. Postupem času, jak napovídají záznamy o cvičeních z dalších let, většinou mířily na daná místa stejné dvoučlenné posádky příslušníků StB.⁸³

Tím se dostáváme k hlavním problémům, které ukazují největší slabiny akce Vlna. Jednak to byl již zmiňovaný časový limit. I za optimálních podmínek proběhl od 8:00-8:10, což je délka hovoru, kterou obvykle trval hovor náčelníka XI. správy nebo Ministra vnitra ČSSR pověřeným náčelníkům, zásah těsně pod

82 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18410/ X. správa, Záznam o průběhu akce „Vlna“ ze dne 16. 12. 1981 na pracovišti Hlavního připojovače Čs. rozhlasu.

83 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18410/ X. správa, Průběh akce Vlna 1, 2 a 3 dne 16. 12. 1981.

hranicí dvou hodin. Na některá místa dorazili příslušníci s desetiminutovým zpožděním, na jedno místo, Sychrov, pak příslušníci z Prahy dorazili se zpožděním čtyřiceti minut.⁸⁴ Za těchto okolností lze předpokládat, že kdyby podmínky optimální nebyly, kdyby došlo k nepokojům jako v roce 1968 reakční doba by pravděpodobně výrazně narostla, navíc až na zmíněné výjimky všechny svodky uvádí, že pracovníci vysílačů bezvýhradně spolupracovali, což potvrzovali i pamětníci.⁸⁵ Dělal se tedy pravý opak toho, co dělali technici v roce 1968. Je třeba říct, že zásah by pravděpodobně byl efektivnější než v roce 1968, neboť došlo i ke zmapování kabelových tras rozhlasu po drátě, ale i zde by se jednalo o další časové ztráty. Takže okamžité vyřazení zařízení tak, aby se vůbec závadné informace dostaly do éteru, nebylo možné reálně zvládnout. K této informaci je třeba dodat, že většina příslušníků StB byla v oblasti spojů nepoučena, což dokládá seznam s názvy firem vyrábějících elektroniku (magnetofony), jejichž zapojení si měli taktéž příslušníci StB při zásahu všimnout.⁸⁶ Všeřikající je dodatek z 27. 8. 1982: „*Laik není schopen v případě chodu vysílače kontrolovat, co se do éteru vlastně vysílá, vyjma konkrétního poslechu např. rádia na stejné vlnové délce, neboť obsluha může jednoduchým způsobem nafiňgovat na kontrolním poslechu vysílače vysílání jiného programu.*“⁸⁷

Otázku funkčnosti či nefunkčnosti akce Vlňa tak nejlépe hodnotí sami příslušníci StB: „*Agenturní cestou byl získán neproověřený poznatek o tom, že do ČSSR bylo po částech dovezeno technické zařízení americké výroby, které umožňuje vstup do oficiálního vysílání. Uvedené zařízení má být zneužito čs. disidenty dne 20. srpna 1988, kdy má být v rámci oficiálního programu pomoci nelegálního vstupu odvysílán rozhovor s Václavem Havlem. (...) Vzhledem*

84 Tamtéž.

85 Vzpomínka příslušníka OS SNB Rychnov nad Kněžnou (v práci si nepřál být uveden celým jménem). Rozhovor veden 15. 7. 2018 s autorem práce, přepis rozhovoru uložen v archivu autora.

85 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlňa I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18410/ X. správa, Průběh akce Vlňa 1, 2 a 3 dne 16. 12. 1981.

86 Tamtéž.

87 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlňa I. II. III. č. V-6119. Akce Vlňa 3, možnost zásahu orgánů MV pro případ zneužívání mobilních vysílačů.

*k tomu, že podle stanoviska VI. S SNB je realizace provokační akce z technického hlediska proveditelné, byla přijata agenturní opatření s cílem prověřit uvedený signál a předejít případné realizaci provokační akce. (...) Byli požádáni o spolupráci rovněž přátelé MV PLR s cílem ověřit možnosti technické obrany proti nelegálnímu vstupu do vysílání. Podle vyjádření pracovníků VI. S SNB nelze nelegálnímu vstupu do vysílání s využitím samostatného vysílače v určité lokalitě zabránit.*⁸⁸ Ve zprávě dále zaznělo, že z neideologického hlediska došlo jen za rok 1988 v Praze k šesti narušením radiových frekvencí, na kterých vysílal český rozhlas, jednalo se o dílo radioamatérů, přičemž nejčastěji radioamatéři vysílali ze svých zařízení hudbu, nikoli ideologický obsah. I přes rozsudky podle § 186 *Nedovolený provoz a držení vysílací stanice*⁸⁹ se nedařilo těmto problémům předcházet. Při zabavení těchto zařízení bylo prokázáno, že se jedná o vysílače domácí výroby. Akce Vlňa jako taková tedy na konci 80. let začala získávat povážlivé nedostatky. Hvězdný okamžik, který definitivně podtrhl nemožnost uskutečnit akce VLNA v plném rozsahu, nebo alespoň v tom rozsahu, aby efektivně bylo zamezeno šířením informací závadného obsahu, se naplno projevil při událostech v listopadu 1989.

88 ABS, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlňa I. II. III. č. V-6119. inv. č. 18410/ X. správa, Plán součinnostních opatření v akci „Vstup“.

89 *Zákon 140/1961 § 186 Nedovolený provoz a držení vysílací stanice: „(1) Kdo bez povolení vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává vysílací stanici nebo soubor podstatných součástí určených k sestavení takové stanice, nebo kdo takové stanice bez povolení používá, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením. (2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za branné pohotovosti státu.“*

6. 1989

Rok 1989 začal velmi bouřlivě známým vystoupením proti režimu, které neslo název Palachův týden. Následovaly další demonstrace. Vše se ale dařilo držet stranou rozhlasového a televizního dění, respektive podařilo se zamezit problematikým komentářům a zprávám v tuzemských sdělovacích prostředcích. To však neznamena, že by český posluchač rozhlasu nemohl najít cestu ke svobodným informacím.

K velkému zlomu, který v podstatě přetvořil akci Vlna na nepochopitelný relikt ještě v době jejího fungování, se stal 16. prosince 1988. V tento den přestala být rušena stanice Svobodná Evropa a utichly v našem prostoru, ale i v Sovětském svazu rušičky radiového přenosu. Stalo se tak podruhé od poloviny 50. let, tentokrát však ne na krátkou dobu jako v roce 1968, ale navždy. Svobodná Evropa představovala veřejného nepřítele č. 1, co se týče alespoň rozhlasových stanic. Proto její rušení probíhalo nejdéle. Již ale předtím bylo možné Svobodnou Evropu alespoň částečně naladit, neboť samotná StB potřebovala alespoň jedno frekvenční pásmo Svobodné Evropy odposlouchávat, proto na dané frekvenci, která se měnila, logicky nemohlo probíhat rušení, protože celé vysílání bylo průběžně nahráváno jako klíčový materiál pro kontrarozvědnou činnost. Samotné rušení měla na starost IX. správa SNB, vysílání však průběžně odposlouchávaly i další správy SNB. Pokud tedy posluchač dokázal naladit stejnou frekvenci, jako měla StB, mohl poslouchat nerušené vysílání. Samotné rušení bylo velmi nákladnou záležitostí. Na sklonku 80. let, konkrétně v roce 1987, kdy se již rozhodně nejednalo o doby největší slávy rušení, kdy bylo v 60. letech rušeno téměř 1000 vysílacích pásem, stále rušičky na území Československa nepřetržitě vyžadovaly činnost více než dvou stovek pracovníků, přičemž celkové náklady na rušení se vyšplhaly na 27, 6 milionů Kčs. Hlavní položkou byla elektřina a údržba namnoze již zastaralého vybavení.⁹⁰ Bez rušiček samotná akce Vlna do jisté míry

90 HERTL, David, *Dvacet let od zmlknutí rušiček*, [Http://zpravodaj.probit.cz](http://zpravodaj.probit.cz)[online]. ČRo, 2011 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/dvacet-let-od-zmlknuti-rusicek-6833921>

ztrácela smysl, neboť informacím o „štvavých vysílačkách“ již nikdo příliš nevěřil, naopak Svobodná Evropa se stala žádaným zdrojem informací.⁹¹ Již od roku 1973 nebyl rušený Hlas Ameriky, který však nebyl ideologicky a protikomunisticky zaměřený jako Svobodná Evropa.⁹² S vypnutím rušiček však bylo možné obě tyto rozhlasové stanice naladit již bez problému. Tím akce Vlna definitivně ztratila svůj smysl. Proto následující události, kdy byla akce Vlna spuštěna, tedy v listopadu roku 1989, vyznívají o to absurdněji, neboť o veškerém dění od 17. listopadu do vyhoštění 24. listopadu 1989 informoval telefonicky přímo z Prahy redaktor Hlasu Ameriky Pavel Pecháček, který využil možnosti do Prahy přijet.⁹³ Hlas Ameriky tak jako první informoval o zásahu na Národní třídě ve svém programu, na rozdíl od Svobodné Evropy, která 17. listopadu využila předtočené relace.

Pro spuštění akce Vlna se stal klíčovým dnem čtvrtek 23. listopadu. Je pravděpodobné, že se jednalo o následnou reakci na zlomový okamžik sametové revoluce, na neúspěšnou snahu Miroslava Štěpána uklidnit celou situaci projevem k dělníkům v ČKD Lokomotivka Sokolovo, kdy byl Miroslav Štěpán tamějšími dělníky vypískán. V reakci na tuto událost vyhlásil počínaje 13:00 náčelník II. správy SNB plk. PhDr. Karel Vykypěl, který ještě necelý rok před listopadem 1989 působil jako zástupce náčelníka X. správy SNB akci Vlna I., II. a III. pro území Prahy a středočeského kraje, přičemž zásah na vytipovaných místech

91 Vypnutí rušiček například umožnilo, aby Svobodná Evropa mohla odvysílat „legendární“ projev Miloše Jakeše z Červeného Hrádku. SPÁČIL, Dušan - SÝS, Karel, *Viděno deseti: rozhodující události mocenského zvratu v roce 1989 očima klíčových osobností z obou stran politického spektra: Fojtík, Jakeš, Krejčí, Štěpán, Vacek – Kocáb, Kantor, Dienstbier, Bratinka, Komárek*, Praha: 2009, s. 1721-1722.

92 HERTL, David, *10 let bez Hlasu Ameriky*, [Http://zpravodaj.probit.cz](http://zpravodaj.probit.cz)[online]. ČRo, 2011 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/10-let-bez-hlasu-ameriky-6512514>

93 Pecháčkovy aktivity začala intenzivně monitorovat 3. odbor I. správy SNB. StB se aktivně snažila přerušit Pecháčkovy vstupy, protože výrazně narušovaly průběh akce Vlna. Snahy o vypuštění dezinformací byly nakonec vyhodnoceny jako neúčinné, proto jako nejefektivnější se ukázalo Pavla Pecháčka vyhostit, což se stalo 24. listopadu 1989. TOMEK, Prokop, *Na vlnách Rádia Svobodná Evropa: příběh Jaroslava a Pavla Pecháčkových*, *Paměť a dějiny* 2008, roč. 2, č. 3, s.117.

provedli příslušníci SNB.⁹⁴ Uvedl tak v životnost plán vypracovaný JUDr. Břetislavem Šubrtem z II. správy SNB, který schvaloval v červenci 1989 spolu s náčelníkem XIII. Správy SNB plk. Jánem Klučincem.⁹⁵ Již v předchozích dvou dnech byli do Prahy shromažďováni vojenští odborníci, nejčastěji z řad jednotek protivzdušné obrany státu, kteří měli zajistit průběh dalšího vysílání po obsazení studií televize a rozhlasu.⁹⁶ Vykypěl kontaktoval ministra obrany ČSSR, aby podnikl příslušné kroky a legalizoval tak účast příslušníků armády. Proto zasedlo v Praze shromáždění vedoucích funkcionářů, velitelů a náčelníků politických orgánů ČSLA. Následně zasedl ÚV KSČ, kde vystoupil i ministr obrany Milán Václavík. Ten se na zasedání vyslovil následovně: *„Máme ještě možnost politickými prostředky tuto situaci zvrátit. Za třetí navrhuji, uvést do bojové pohotovosti armádu, Bezpečnost, milici bez nějakých zásahů atd., aby tyto složky byly připraveny, jestliže k něčemu dojde, věci řešit. Není možno, soudružky a soudruzi, čekat, až nám něco udělají, je potřeba mít tyto síly připraveny. Já nevolám tady po žádném krveprolití, já navrhuji, aby jednoznačně byla přijata opatření k sdělovacím prostředkům. Jakákoliv, jestliže ne po dobrém, tak po zlém, ale tyto sdělovací prostředky jim vzít z rukou.“*⁹⁷ Jednalo se hlavně o Československou televizi a Československý rozhlas, přičemž klíčová byla pražská studia. Pro veřejnost však byla akce prezentována s pochopitelných důvodů odlišně. Václavík se vyslovil téhož večera v Československé televizi,⁹⁸ že armáda silou nezasáhne, což vyplývá i z projevu, na druhé straně se rozhodl pro radikální krok, tedy kooperaci při akci Vlňa. Pro realizaci pověřil velením genpor. Rygela,

94 Akce „VLNA“ byla pro Prahu a Středočeský kraj „v plném rozsahu“ vyhlášena ve 13.00 hod. 23. 11. 1989. *Securitas Imperii*, 2000, č. 6/I, s. 247-248.

95 TOMEK, Prokop, *O roli ČSLA v listopadu roku 1989*, [Http://vhu.cz](http://vhu.cz) [online].]. VHU, 2009 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/o-rol-i-csla-v-listopadu-roku-1989/>

96 BENDA, Patrik (ed.), 1989, 23. listopadu, Praha Denní situační správa, In: *Securitas imperii*, sv. 6/1, Praha 2000, s. 247-248.

97 *Závěrečná zpráva vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění události 17. listopadu 1989*, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna FS ČSFR 1990-1992 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_07.htm

98 Tamtéž.

který velel oddílu sta odborných vojenských pracovníků,⁹⁹ kteří měli nadále pokrýt vysílání.¹⁰⁰ V rámci součinnosti československé orgány vyhostily zpět do Rakouska zpravodaje Pavla Pecháčka, tím Hlas Ameriky i další stanice ztratily podstatný zdroj informací, na druhé straně události již byly v takovém běhu, že zahraniční redakce dostávaly množství zpráv z jiných zdrojů, které nebylo možné žádným způsobem umlčet. Přesto došlo k plošnému vyhlášení Akce Vlna, plk. PhDr. Vykypěl vydal příslušné rozkazy, nichž bylo mimo jiné uvedeno, že nesmí dojít k poškození techniky ve studiích, ani přenosových cest, během 24 hodin měli převzít vysílání příslušníci armády, kterým měla po nezbytnou dobu vypomoci krajská studia.¹⁰¹ Ze vzniklé situace bylo patrné, že pečlivě trénovaná cvičení v předchozí dekádě byla opravdu pouze formální, protože při spouštění Vlny I. proběhla akce v podstatě bez úspěchu, v případě Vlny II. sice došlo k obsazení Kavčích Hor příslušníky armády, milicí a dalších jednotek, ale samotní přenosoví technici dokázali několik přenosových vozů přeparkovat mimo areál televize, takže bylo případně možné alespoň v omezeném rozsahu obnovit vysíláním, k tomu ale již nedošlo. Protože události nabraly jiný směr. V případě Vlny III. se jednalo o obdobné fiasko. Kromě toho, že obsazení televize i rozhlasu nebylo možné utajit, což dokládají davy protestujících u budov, zahraniční sdělovací prostředky velmi intenzivně informovaly o dění v Československu. Navíc protestující čím dál více kladli důraz na to, aby tuzemská média informovala o probíhajících událostech objektivně. Proto již po dvou dnech se začaly opatrně objevovat snahy akci Vlna, pokud možno, co nejvíce v tichosti ukončit. Ještě 26. listopadu zaznělo několik ostrých hlasů pro razantní řešení situace v televizi a rozhlase, ale tyto hlasy byly již v menšině. „Při 41. výročí Února jsme si řekli, že

99 Tomek uvádí číslo 94–96 pracovníků z Výzkumného ústavu elektronického 060 Praha. TOMEK, Prokop, *O roli ČSLA v listopadu roku 1989*, [Http://vhu.cz](http://vhu.cz) [online]. VHU, 2009 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/o-rol-i-csla-v-listopadu-roku-1989/>

100 *Závěrečná zpráva vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění událostí 17. listopadu 1989*, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna FS ČSFR 1990-1992 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_07.htm

101 TOMEK, Prokop, *O roli ČSLA v listopadu roku 1989*, [Http://vhu.cz](http://vhu.cz) [online]. VHU, 2009 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/o-rol-i-csla-v-listopadu-roku-1989/>

*republiku si rozvracet nedáme. Už ji máme rozvrácenou. Čí vinou?... Pro neschopnost centrálních orgánů, naší vlády. Tedy je třeba se teď vzpamatovat... v televizi udělat opatření. Rychle. Je třeba udělat opatření, tak se postavíme k našemu protivníku. Soudruzi, to už je vážné... Už nemáme co zkazit. Je třeba jednat.*¹⁰² Tyto hlasy však nepřesvědčily zbytek předsednictva UV KSČ. Začínal převažovat názor, že bude rozumnější vše vyřešit politickou cestou. Proto i ministr obrany ČSSR Václavík, stejně jako náčelníci pověřených správ SNB museli uznat pokyny předsednictva ÚV. Trefně vystihuje situaci úřední deník podplukovníka politické policie Miroslava Chovance: *„Níže je poznámka při skončení akce VLNA, kdy se zjišťovalo, jak nenápadně stáhnout naše lidi z televize, aby to nevyvolalo rozruch. Zjistilo se, že tato akce nemá smysl. Níže jsem zapsal požadavky na nás, abychom zjistili, kdo vůbec v televizi je ochoten se s námi ještě bavit a aby se zjistili aktuální informace z krajů.*¹⁰³

V podvečerních hodinách 28. listopadu 1989 StB a armáda definitivně vzdaly snahu ovládnout rozhlas, televizi a spoje a akce Vlna byla krátce před půl sedmou večer zrušena. *„S okamžitou platností ruším vyhlášenou akci VLNA 1, 2, 3 v plném rozsahu. Akce byla vyhlášena dne 23. 11. 1989 ve 13.00 hod. ÚOS CENTR na základě schváleného referátu čj. CB-002099/11-4/89.*¹⁰⁴ Přesto ani touto chvílí se akce Vlna definitivně neuzavřela.

Otázka sdělovacích prostředků a jejich vyřazení z provozu v době Sametové revoluce byla velmi citlivá, proto v 1. polovině 90. let došlo k prošetření celé události parlamentní komisí. Jestliže události roku 1989 a spuštění typového projektu Vlna lze chápat jako logický krok a snahu na poslední chvíli zvrátit situaci, o to více je stěží pochopitelné, jakým způsobem se k akci Vlna a jejím architektům postavila politická garnitura po roce 1989.

102 Závěrečná zpráva vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění události 17. listopadu 1989, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna FS ČSFR 1990-1992 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_07.htm

103 ŽÁČEK, Pavel, *V čele ŠtB. Pád režimu v záznamech důstojníka tajnej policie*, Bratislava: 2006., s. 215-217.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 121.

7. Rozkrytí akce Vlna a po roce 1989

Období 1. poloviny 90. let se neslo ve znamení politické snahy rozkrýt všechny tajné akce StB a zmapovat činnost všech vyšších důstojníků, kteří se ucházeli o převedení do nově se formující Policie České republiky. Toto mapování nebylo jednoduché, neboť od konce listopadu do konce ledna 1990 docházelo k rozsáhlé skartaci materiálů, přičemž přednostně byly skartovány materiály k tajným akcím a tzv. živé spisy, to se týkalo i vojenské rozvědky. V případě akce Vlna se toto skartování dotklo těch částí plánu, které měla plnit armáda, tedy převzetí vysílání. Předběžné šetření, jehož výsledky byly oznámeny roku 1991, prokázaly tyto poznatky: „*Prezidentská komise pracovala až po 10-ti měsících od listopadu 1989. Do té doby byly úplně zničeny všechny dokumenty na stupních armáda, divize a útvar. Na stupních okruh a MNO byly dokumenty skartovány z 90%. Tato opatření byla provedena naprosto proti nařízení ministra obrany a předpisům. Odpovědnost nese bezvýhradně NGŠt gen. Anton Slimák. Přesto komise i pod časovým nátlakem prokázala podstatnou protidemokratickou připravenost pro akce "Zásah" a "Vlna" i součinnost s FMV pro zahájení akce "Norbert". (...) plk. StB Šmíd odpovědný za akci Norbert, přechází po lednu 1990 do služeb armády.*“¹⁰⁵ Nový ministr vnitra Richard Sacher, sám bývalý spolupracovník vojenské kontrarozvědky, i ministr obrany Miroslav Vacek, taktéž spolupracovník vojenské kontrarozvědky, skartaci dokumentů nezamezovali do doby, dokud to nebylo absolutně nezbytné.¹⁰⁶ Přesto již od roku 1990 byla alespoň politická snaha popsat zmíněné akce StB. Prioritu pochopitelně dostaly akce, které se bezprostředně dotýkaly disentu jako např. akce Asanace. Ruku v ruce však byla

¹⁰⁵ Stenoprotokol z interpelace Ministra obrany ČSFR PhDr. Luboše Dobrovského podaná poslancem Sněmovny lidu Michalem Malým, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna FS ČSFR 1990-1992 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0612_01.htm

¹⁰⁶ ŽÁČEK, Pavel: „*Sachergate*“: první lustrační aféra, *Http://vhu.cz* [online].]. Paměť a dějiny, 2007/1 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/0701-50-81.pdf>

snaha popsat i v rámci jednoho řízení akce Norbert, Zásah a Vlna. Tyto snahy však vyšly do jisté míry na prázdno. Ale je třeba začít popořadě.

Dne 24. února 1993 byla ustanovena vyšetřovací komise Poslanecké sněmovny pro vyšetření okolností souvisejících s akcemi Norbert, Zásah a Vlna.¹⁰⁷ Bylo rozhodnuto, že tato komise bude spadat pod branný a bezpečnostní výbor. O necelý měsíc později, 17. března 1993, byl vytvořen status parlamentní vyšetřovací komise: *„Předmětem činnosti vyšetřovací komise je vyšetřit a posoudit účast a míru zodpovědnosti občanů bývalé ČSFR na iniciaci, schvalování, přípravě a realizaci akcí Norbert, Vlna, Zásah a případně dalších souvisejících akcí a se svými výsledky seznámit Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR.“*¹⁰⁸ O statutu byla vedena poměrně bouřlivá diskuze, přičemž nakonec byla zvolena nejmírnější varianta, původní varianty počítaly přímo s iniciací žaloby hlavních aktérů: *„Já jsem přesvědčen, že vyšetřit právní odpovědnost, míru právní odpovědnosti - a zřejmě by se jednalo o trestně právní odpovědnost - je věcí, která přísluší orgánům činným v trestním řízení. Domnívám se, že vyšetřovací komise může vyšetřit účast občanů, posoudit ji, ale pokud dojde k podezření, že došlo k trestné činnosti, pak je věcí orgánů činných v trestním řízení tuto záležitost vyšetřit. Nemůže to být věcí vyšetřovací komise samotné.“*¹⁰⁹ Kromě toho bylo v tomto dokumentu uvedeno kromě procesních a administrativních náležitostí také složení komise: *„Členy vyšetřovací komise jsou poslanci Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, kteří jsou Poslaneckou sněmovnou voleni tak, že pět z nich je členy vládní koalice a čtyři jsou členy*

107 Příloha usnesení PSP č. 67, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0067.htm>

108 I. volební období branný a bezpečnostní výbor, Usnesení č. 20/1993 ze dne 17. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/vybory/bbv/usneseni/uba020.htm>

109 Stenoprotokol ze 7. schůze ze dne 24. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/007schuz/s007013.htm#r11>

opozice (varianta 11 členů, 14 členů).“¹¹⁰ Ustanovení komise proběhlo bez většího zájmu tisku i bez zájmu veřejnosti, co se týče novin, o vzniku komise informoval dnes již zaniklý *Český deník*¹¹¹ a *Veřejná správa*, což byl týdeník vlády České republiky.¹¹²

O dalším průběhu činnosti komise v souvislosti s akcí Vlňa informoval již pouze *Český deník*, který zmínku této akci věnoval ještě čtyřikrát, ale ve velmi obecné rovině.¹¹³ Tyto zprávy byly ale velmi kusé a *de facto* přinesly jen malé množství informací. O volbě členů vyšetřovací komise se však čtenáři neměli šanci dozvědět. Dne 24. března 1993 byla provedena tajná volba, její výsledek vyhlásil poslanec Robert Kolář: „*Vážený pane předsedající, vážený pane předsedo, vážené dámy, vážení pánové, dovoluji vám, abych vás seznámil s výsledkem tajného hlasování při volbě členů vyšetřovací komise Poslanecké sněmovny pro objasnění okolností akce "Norbert", "Zásah" a "Vlňa". Jedná se o první kolo. K volbě bylo ověřovateli převzato 200 hlasovacích lístků, vydáno 167 hlasovacích lístků, odevzdáno bylo 139 platných lístků, 25 neplatných lístků. 3 hlasovací lístky nebyly odevzdány. Pro navržené kandidáty byly odevzdány hlasy takto: pro pana Miroslava Čapka bylo odevzdáno 116 platných hlasů - byl zvolen, pro pana Tomáše Fejfara bylo odevzdáno 96 platných hlasů - byl zvolen, pro pana Stanislava Grosse bylo odevzdáno 67 platných hlasů - nebyl zvolen, pro pana Martina Chudobu bylo odevzdáno 105 platných hlasů - byl zvolen, pro pana Jana Krámka byly odevzdány 102 platné hlasy - byl zvolen, pro pana Martina Přibáně bylo odevzdáno 100 platných hlasů - byl zvolen, pro pana Jiřího Stadlera bylo odevzdáno 101 platných hlasů - byl zvolen, pro pana Zbyška Stodůlku byly odevzdány 102 platné hlasy - byl zvolen, pro pana Jaromíra Šimánka byl*

110 I. volební období branný a bezpečnostní výbor, Usnesení č. 20/1993 ze dne 17. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/vybory/bbv/usneseni/uba020.htm>

111 Komise pro akce StB z roku 1989 ustanovena. *Český deník*, 19.3. 1993

112 Vznik parlamentní komise pro akce Norbert, Vlňa a Zásah. In: *Veřejná správa*, č. 48 roč. 5.

113 Stručně informoval o počínech vyšetřovací komise *Český deník* ve dnech: 14. 4. 1993, 21. 2. 1994, 16.11. 1994 a 27. 12. 1994.

odevzdán 101 platný hlas - byl zvolen, pro pana Pavla Tollnera bylo odevzdáno 89 platných hlasů - byl zvolen, pro pana Jiřího Uříčáře bylo odevzdáno 106 platných hlasů - byl zvolen, pro pana Josefa Valentu byly odevzdány 93 platné hlasy - byl zvolen, pro pana Jaroslava Vlčka byl odevzdán 61 platný hlas - nebyl zvolen. Ve druhém kole zbývá obsadit dvě místa, na která je možno kandidovat podle volebního řádu 4 kandidáty. Děkuji.“¹¹⁴ Druhé kolo volby proběhlo následující den, 25. března, přičemž byl znovu nominován Stanislav Gross a Stanislav Kozák, kteří byli následně zvoleni. Gross získal 104 hlasů, Kozák 132.¹¹⁵ Téhož dne byl zvolen Pavel Tollner¹¹⁶ předsedou vyšetřovací komise Poslanecké sněmovny pro objasnění okolností akcí Norbert, Zásah a Vlňa. Ze 129 platných lístků se pro zvolení Tollnera vyslovilo 74 hlasů.¹¹⁷ Pavel Tollner byl ve své funkci potvrzen i v dalším volebním období. „Poslanecká sněmovna volí poslance Pavla Tollnera do funkce předsedy vyšetřovací komise Poslanecké sněmovny k vyšetření okolností souvisejících s akcemi "Norbert", "Zásah" a "Vlňa" a případně obdobnými akcemi.“¹¹⁸

Komise začala vyšetřovat 14. dubna roku 1993. Přestože měla úzce kooperovat s bezpečnostním výborem a s ministerstvem vnitra a ministerstvem obrany, výsledky byly zpočátku velmi chabé, protože ze strany policie ani armády příliš nebyla vůle zpřístupňovat své archivy. Právě stupeň utajení se stal komplikací tím, že většina svědků byla zavázána mlčenlivostí, nehledě na to, že se

114 Stenoprotokol ze 7. schůze ze dne 24. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/007schuz/s007014.htm>

115 Stenoprotokol ze 7. schůze ze dne 25. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/007schuz/s007018.htm>

116 Pavel Tollner (*1949), politik, poslanec za Křesťanskodemokratickou stranu, později za Křesťanskou a demokratickou unii – Československou stranu lidovou. Poslancem Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky byl v letech 1993-2001, před tím byl od roku 1990 do roku 1992 byl poslancem České národní rady.

117 Stenoprotokol ze 7. schůze ze dne 25. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/007schuz/s007018.htm>

118 Usnesení Poslanecké sněmovny z 36. schůze 1. listopadu 1995, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0782.htm>

jednalo namnoze o bývalé vysoké důstojníky StB nebo o vysoké státní činitele, kteří se skrze mlčenlivost snažili vyhnout výpovědi. Celkem třikrát musela Poslanecká sněmovna rozhodnout o zbavení mlčenlivosti. Jednalo se o tyto svědky: Jozefa Lenárta, Lubomíra Štrougala, Václava Václavíka, Vladimíra Hermana, Otto Lišku, Václava Šípka, Miroslava Slavíka, Josefa Hamana, Miroslava Štěpána, Miroslava Stejskala, Mgr. Lubomíra Kleina, Jaroslava Kordíka, Jaroslava Halámka, Pavla Poledne, JUDr. Miloše Starého, Jiřího Maška, Jaroslava Krupauera, Oldřicha Hlaváčka, Zdeňka Starka, Aloise Bráblíka, Josefa Ptáčka, Jiřího Lokajíčka, Ivana Slivku, Luborníra Mofbauera, Ivana Maška a Pavla Severy, Ivana Maška a Pavla Severu, ministra vnitra České republiky Jana Rumla a prozatímního ředitele Bezpečnostní informační služby České republiky Stanislava Devátého,¹¹⁹ Jaromíra Černého, Ing. Mojmíra Klase, Antonína Smetanu,¹²⁰ Cyrila Metoda Ohráblo a Jaromíra Obzinu.¹²¹

Práci komise komplikoval také fakt, že došlo k mnoha obměnám členů.¹²² Výsledkem tak bylo, že přestože komise shromáždila během necelých dvou let činnosti velké množství materiálů, nebyla ve sněmovně věnována působnosti patřičná pozornost, vyjma třech ústních referencích, které představovaly

119 *Rozhodnutí č. 28 ze dne 30. března 1995 o zproštění mlčenlivosti 1995*, Rozhodnutí č. 24, 25, 26 a 27 ze dne 29. března 1995 o zproštění mlčenlivosti, Rozhodnutí č. 22 ze dne 29. března 1995 o zproštění mlčenlivosti, *Rozhodnutí č. 29–50 ze dne 4. dubna 1995 o zproštění mlčenlivosti Dokumenty a legislativa* [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1664_00.htm

120 *Rozhodnutí č. 52, 53 a 54 ze dne 23. května 1995 o zproštění mlčenlivosti 1995 o zproštění mlčenlivosti, Rozhodnutí č. 29–50 ze dne 4. dubna 1995 o zproštění mlčenlivosti Dokumenty a legislativa* [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1812_00.htm

121 *Rozhodnutí č. 19 předsedy Poslanecké sněmovny ze dne 27. září 1994*, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1157_00.htm

122 Usnesení Poslanecké sněmovny z 34. schůze 28. září 1995, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0764.htm>

průběžnou zprávu. První průběžná zpráva byla podána 18. února 1994,¹²³ druhá průběžná zpráva 8. února 1995,¹²⁴ třetí průběžná zpráva byla podána 28. září 1995.¹²⁵ Přes tyto zprávy se dostáváme ke zprávě závěrečné. Závěrečná zpráva totiž představuje jeden z nejhanebnějších momentů v oblasti vyšetřování zločinů komunismu. Závěrečná zpráva měla zaznít na schůzi Poslanecké sněmovny na začátku roku 1996, bohužel přednesení zprávy nakonec nebylo zařazeno do programu jednání sněmovny. Tím skončila snaha vyšetřit akci Norbert, Vlna a Zásah. Jediné pozitivum je, že došlo alespoň v rámci vyšetřování k vyslechnutí svědků a inventarizaci materiálů, je ale třeba říct, že ze všech tří vyšetřovaných akcí nejvíce prostoru dostala akce Norbert, tedy internace pravicových exponentů. Na této akci byl největší zájem zejména proto, že se osobně týkala řady tehdejších poslanců. Vzhledem k tomu, že celá práce a závěrečná zpráva byla takříkajíc dána k ledu, nebylo ani zahájeno trestní stíhání příslušnými orgány. Smutnou pravdou tak zůstává, že za zásahy do vysílání byl jako jediný odsouzen Ing. Karel Hoffman za vypnutí vysílačů v roce 1968. Jaromír Obzina,¹²⁶ tehdejší ministr vnitra taktéž stanul před soudem, ale za jiné přečiny, jakými byly např. akce Asanace, než soud skončil, Obzina zemřel. Podíváme-li se na rozsudek Karla Hoffmanna, můžeme se dočíst: *„Jako vedoucí Ústřední správy spojů dne 21.8.1968 krátce před 2.00 hodinou ranní z budovy Ústřední správy spojů v Praze dal svým podřízeným, za situace, kdy mu bylo známo, že v pozdních nočních*

123 Usnesení Poslanecké sněmovny z 16. schůze 18. února 1994, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0343.htm>

124 Usnesení Poslanecké sněmovny z 28. schůze 8. února 1995, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0579.htm>

125 Usnesení Poslanecké sněmovny z 34. schůze 28. září 1995, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0764.htm>

126 Teprve v roce 2010 se začal soud zabývat odděleně od akce Vlna a akce Zásah akcí Norbert, pražské městské státní zastupitelství sdělilo: *„Bylo to odloženo z toho důvodu, že trestní stíhání je nepřipustné, protože prověřovaná osoba zemřela.“* Policie by stíhala komunistického ministra vnitra Obzina, kdyby žil, [Http://idnes.cz](http://idnes.cz) [online].]. *iDnes*, 2010 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/policie-by-stihala-komunistickeho-ministra-vnitra-obzina-kdyby-zil.A100113_101548_krimi_cen

hodinách dne 20.8.1968 vojska Svazu sovětských socialistických republik, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky, začleněná do tehdejší Varšavské smlouvy, vnikla na území Československé socialistické republiky, pokyn k okamžitému vypnutí rozhlasových vysílačů na přesně neurčenou dobu, ve snaze zabránit odvysílání právě přijatého oficiálního prohlášení předsednictva ÚV KSČ, což v duchu tehdejšího státoprávního pojetí a ústavou zakotveného zřízení byl řádně zvolený orgán, který reprezentoval vedoucí sílu ve společnosti, a tak za výjimečně vážné situace svým jednáním zasáhl do provozu telekomunikačního zařízení a tím významně omezil možnost, aby obyvatelé ČSSR byli bezprostředně informováni o stanovisku vrcholného stranického orgánu ke vstupu cizích vojsk na území jejich státu.“¹²⁷ Stojí za zamyšlení, zda akce Vlna nebyla přímým pokračovatelem tohoto aktu, který Hoffmann udělal v roce 1968, respektive, zda listopadové události a spuštění akce Vlna a Zásah nebylo porušením tehdy platných zákonů ještě závažnějším. Bohužel toto se již nedozvíme, protože politická vůle, co se týče odsouzení zločinů komunismu, v 2. polovině devadesátých let již nebyla tak silná jako na počátku devadesátých let. Naprosto výsměšně v tomto ohledu působí uvěznění Karla Hoffmana, který sice byl odsouzen k šesti letům vězení, ale již po dvaceti šesti dnech ze zdravotních důvodů, byl propuštěn z vězení.¹²⁸ Takže jediné, co po letech šetření o Obzinově zavinění zůstalo, bylo prohlášení městského státního zastupitelství v Praze o akci Norbert a Vlna: „Obě tyto směrnice vydal bez zákonného oprávnění (...) tím porušil práva daná i tehdejším zněním ústavy.“¹²⁹

¹²⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. října 2003, To 38/03, [online]. Policie.cz, 2003 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/soubor/hoffmann-rozsudek-vrchniho-soudu.aspx>

¹²⁸ Hoffmann je stále na svobodě, [Http://idnes.cz](http://idnes.cz) [online].]. *iDnes*, 2004 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hoffmann-je-zpatky-na-svobode.A040903_110812_domaci_lkr

¹²⁹ Policie by stíhala komunistického ministra vnitra Obzinu, kdyby žil, [Http://idnes.cz](http://idnes.cz) [online].]. *iDnes*, 2010 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/policie-by-stihala-komunistickeho-ministra-vnitra-obzinu-kdyby-zil.A100113_101548_krimi_cen

Jestliže působení parlamentní vyšetřovací komise představuje jakousi pomyslnou tečku morální, listopad 1989 tečku faktickou, z technického hlediska jednou pro vždy akci Vlna uzavírá a do budoucna vylučuje její opakování naprostá změna přenosové soustavy. Jak již bylo řečeno na začátku, postupem času docházelo k útlumu vysílání rozhlasu po drátě, který definitivně zanikl v roce 1999. Stejně tak spojová soustava doznala značných obměn, do roku 2000 byly postupně ukončeny provozy všech radiotelegrafických vysílačů. Také dlouhohlavné vysílače byly redukovány pouze na jeden, a to na vysílač v Topolné, stejně došlo i ke snížení krátkohlavných vysílačů, klasické analogové vysílání televize zaniklo a bylo nahrazeno digitálním. Technologicky, neboť řada vysílačů a rušiček byla stržena, představuje akce Vlna již hlubokou minulost. Jak ale bylo řečeno, odkaz nepotrestání zodpovědných osob za akci Vlna představuje naopak smutný přesah do přítomnosti v otázce reflexe zločinů komunistického režimu. Z toho také vyplývá, že sama personální obměna v rozhlase a v televizi, tedy zejména těch pracovníků, kteří měli případně participovat při akci Vlna, také probíhala velmi zvolna, což se sice netýká vedoucích pracovníků, ale pracovníků řadových. V podstatě došlo k opakování problému, který nastal při zavádění akce Spoj, totiž nedostatek kvalifikovaného personálu, což platilo alespoň v oblasti provozní.

Závěr

Typový projekt Vlna představoval spolu s akcí Norbert a akcí Zásah jednu ze snah, jak eliminovat vše, co stálo při společenských změnách v rámci obrodného procesu v 60. letech. Jak vyplynulo z předchozího zkoumání, akce Vlna byla od samého počátku pro velkou personální náročnost, kvůli malému sdílení informací i kvůli postupnému vypínání rušiček odsouzena předem k nezdaru. Přestože samotná cvičení dopadala kromě prvního roku vždy výborně, bylo patrné, že probíhala spíše jen „na oko“. Cvičení probíhala za ideálních podmínek, takže když došlo ke skutečnému spuštění akce v krizových podmínkách, všechny scénáře selhaly, akci Vlna musela převzít po počátečním vyhlášení armáda. Právě role armády představuje hlavní proměnnou ve srovnání s rokem 1968. Zatímco v roce 1968 se armáda připojila k pracovníkům rozhlasu, v roce 1989 část armády vyčkávala, část neskrytě podporovala zásah proti sdělovacím prostředkům. V obou případech se však postavila za legitimní vládu, lze tedy říci, že role armády byla odvislá od politického směřování. Velký rozdíl způsobený akcí Vlna je také patrný v tom, že postupným kádrováním pracovníků televize, rozhlasu a spojů byl postupně rozhlas očištěn ode všech neproověřených pracovníků. Tento dlouhodobý záměr způsobil, že jen málo techniků se postavilo na odpor při zásahu v roce 1989. Hlavní rozdíl však tkví v tom, že zatímco v roce 1968 obsazovala rozhlasová a televizní studia sovětská vojska, v roce 1989 to byla Československá lidová armáda. Právě tato proměna má především morální přesah do chápání našich nejnovějších dějin. Bohužel před tímto palčivým problémem zavřely i pověřené orgány oči. Přestože na počátku 90. let byla ustanovena parlamentní komise pro vyšetření akcí Norbert, Zásah a Vlna, v polovině 90. let všechny poznatky komise vyzněly do ztracena, nebyly ani zařazeny na program jednání sněmovny. Proto hlavní aktéři a architekti těchto akcí mohli beztrestně dožít, jedinými potrestanými byli Ing. Karel Hoffman a Jaromír Obzina, ani jeden však za akci Vlna, ale za jiné trestné činy, kterých se dopustili. Akce Vlna tak představuje jeden z personálně nejnákladnějších projektů

ministerstva vnitra ČSSR a zároveň smutně dokumentuje morální selhání celé řady pracovníků televize a rozhlasu i všeobecnou atmosféru strachu v období tzv. normalizace.

Resumé

Tato diplomová práce pojednává o typovém projektu ministerstva vnitra, který je znám pod názvem akce Vlna. Práce shrnuje zejména návaznost této akce na předchozí akce StB, tedy především na akci Spoj. Jádrem práce představuje detailní rozbor samotné akce Vlna, detailně popisuje všechna úskalí akce Vlna, zabývá se pravidelnými cvičeními i těmi částmi, které byly neproveditelné (personální náročnost, nedostatečná komunikace mezi příslušníky pořádkových a ozbrojených složek, obtížnost vstupu do objektů). Práce se zabývá i nedostatečným vyšetřením podílu zavinění odpovědných osob, jako byli Karel Hoffmann a Jaromír Obzina, po roce 1989. Celkově tedy práce pokrývá časový horizont od roku 1968 do roku 1996.

Summary

This diploma thesis deals with the type project of the Ministry of Interior, which is known as the Wave event. The thesis summaries especially the connection of this event to the previous StB actions, especially to the Joint event. The core of the work is a detail analysis of the Wave itself, describes in detail all the pitfalls of the Wave, deals with regular exercises and those parts that were impracticable (personnel intensity, insufficient communication between members of the riot and armed forces, difficulty entering the objects). The work also deals with insufficient examination of the share of responsible persons, such as Karel Hoffmann and Jaromír Obzina, after 1989. Overall, the work covers the time horizon from 1968 to 1996.

Literatura a prameny

Archiválie

Archiv bezpečnostních složek, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119.

Tištěné prameny

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu KSČ: rezoluce o aktuálních otázkách jednoty strany schválená na plenárním zasedání ÚV KSČ v prosinci 1970. 1. vyd., Praha: 1971.

K událostem v Československu: Fakta, dokumenty, svědectví v tisku a očitých svědků, 1. vyd., Moskva: 1968.

Normativní prameny

Trestní zákon, trestní řád a předpisy souvisící: určeno pro pracovníky justice, soudce místních lidových soudů i ostatní soudce, pro prokurátory, orgány veřejné bezpečnosti, pracovníky národních výborů a studující. Praha: 1962.

Edice pramenů

Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968: dokumentace. 1. vyd., Praha: 1968.

Sedm olomouckých dnů 21.-27. srpna 1968, 1. vyd., Olomouc: 1990.

Digitalizované prameny

Knihovna Parlamentu České republiky

Stenoprotokol z 1. schůze Federálního shromáždění Československé socialistické republiky z čtvrtka 30. ledna 1969. (online) Digitální knihovna Parlamentu České republiky (citováno dne: 30.12. 2018) Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1969fs/slsn/stenprot/001schuz/s001009.htm>

Závěrečná zpráva vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění událostí 17. listopadu 1989, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna FS ČSFR 1990-1992 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_07.htm

Příloha usnesení PSP č. 67, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0067.htm>

I. volební období branný a bezpečnostní výbor, Usnesení č. 20/1993 ze dne 17. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/vybory/bbv/usneseni/uba020.htm>

Stenoprotokol ze 7. schůze ze dne 24. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/007schuz/s007013.htm#r11>

Usnesení Poslanecké sněmovny z 36. schůze 1. listopadu 1995, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0782.htm>

Stenoprotokol ze 7. schůze ze dne 25. března 1993, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/007schuz/s007018.htm>

Rozhodnutí č. 28 ze dne 30. března 1995 o zproštění mlčenlivosti 1995, Rozhodnutí č. 24, 25, 26 a 27 ze dne 29. března 1995 o zproštění mlčenlivosti, Rozhodnutí č. 22 ze dne 29. března 1995 o zproštění mlčenlivosti, Rozhodnutí č. 29–50 ze dne 4. dubna 1995 o zproštění mlčenlivosti Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1664_00.htm

Rozhodnutí č. 52, 53 a 54 ze dne 23. května 1995 o zproštění mlčenlivosti 1995 o zproštění mlčenlivosti, Rozhodnutí č. 29–50 ze dne 4. dubna 1995 o zproštění mlčenlivosti Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1812_00.htm

Rozhodnutí č. 19 předsedy Poslanecké sněmovny ze dne 27. září 1994, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1157_00.htm

Usnesení Poslanecké sněmovny z 28. schůze 8. února 1995, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0579.htm>

Usnesení Poslanecké sněmovny z 34. schůze 28. září 1995, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0764.htm>

Usnesení Poslanecké sněmovny z 16. schůze 18. února 1994, Dokumenty a legislativa [online]. Digitální knihovna Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1993 – 1996 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/usneseni/u0343.htm>

Policie ČR

Struktura StB. [online]. Policie ČR, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z:

<https://www.policie.cz/clanek/struktura-stb.aspx>

Přísně tajný rozkaz Ministra vnitra Československé socialistické republiky č. 10 ze dne 24. února 1975. (online) Úřad dokumentace a zločinů komunismu, Policie ČR (citováno dne 30.12.2018) Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/1974-1988-10-sprava-rozkaz-pdf.aspx>

Přísně tajný rozkaz Ministra vnitra Československé socialistické republiky č. 11 ze dne 26. února 1975. (online) Úřad dokumentace a zločinů komunismu, Policie ČR (citováno dne 30.12.2018) Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/1974-1988-11-sprava-rozkaz-pdf.aspx>

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. října 2003, To 38/03, [online]. Policie.cz, 2003 [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/soubor/hoffmann-rozsudek-vrchniho-soudu.aspx>

Vzpomínky pamětníků

Vzpomínka příslušníka OS SNB Rychnov nad Kněžnou (v práci si nepřál být uveden celým jménem). Rozhovor veden 15. 7. 2018 s autorem práce, přepis rozhovoru uložen v archivu autora.

Rozhovor s pamětníkem Karlem Sedláčkem ze dne 13. 10. 2018. Přepis rozhovoru v archivu autora.

Literatura

BÁRTA, Milan – KALOUS, Jan – POVOLNÝ, Daniel – SIVOŠ, Jerguš – ŽÁČEK, Pavel, *Biografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953-1989*. 1. vyd., Praha: 2017. ISBN 978-80-200-2690-3.

BÖLL, Heinrich, *Tank mířil na Kafku: čtyři dny v Praze*. 1. vyd., Frankfurt nad Mohanem: 1968

BAKOSS, Martin – HORSKÝ, Štefan, *Rozhlas nesmie mlčať: august 1968 v Československom rozhlase na Slovensku v Bratislave*, 1. vyd., Nitra: 2009.

BRABEC, Vladimír – HAMANAKA, Klára – HANOUSEK, Ivan, et al. *Osmadesátý očima tří generací: fakta – úvahy – názory: kolektivní monografie*. 1. vyd., Praha: 2018. ISBN 978-80-270-2821-4.

CUHRA, Jaroslav, *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969-1972*, 1. vyd., Praha: 1997. ISBN 80-85270-64-1.

GREŠOVÁ, Alena – MIKOVIČ, Fedor, *Ostrov slobodného slova: Banskobystrický rozhlas – august 1968 v tradíciach Slobodného slovenského vysielateľa – august 1944*, 1. vyd., Liptovský Mikuláš: 2014.

HUSÁK, Gustáv, *Výbor z projevů a statí 1969-1981*. 1. vyd., Praha: 1982.

JEŠUTOVÁ, Eva, *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vyd., Praha: 2003. ISBN 80-86762-00-9.

KÖPPLOVÁ, Barbara, *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. 1. vyd., Praha: 2003. ISBN 80-246-0632-1.

KRAUS, Alan, *Amatérské radio: časopis pro radiotechniku a amatérské vysílání*. 1. vyd., Praha: 1952. ISSN 0322-9572.

LENIN, Vladimír Il'jič, *Sebrané spisy: Březen 1922–březen 1923*. 5. vyd., Praha: 1989.

MOUČKOVÁ, Kamila – BRAUNOVÁ, Petra, *Nejsem žádná lvice: životní příběh legendární hlasatelky*. 1. vyd., Praha: 2010. ISBN 978-80-903944-7-6.

POLÁK, Ladislav, *Radioamatéři – oběti okupace v letech 1939-1945*. 1. vyd., Praha: 2018.

SÍGL, Miroslav, *Na vlně 490 metrů*. 1. vyd., Praha: 1990.

SPÁČIL, Dušan - SÝS, Karel, *Viděno deseti: rozhodující události mocenského zvratu v roce 1989 očima klíčových osobností z obou stran politického spektra*:

Fojtík, Jakeš, Krejčí, Štěpán, Vacek – Kocáb, Kantor, Dienstbier, Bratinka, Komárek, 1. vyd., Praha: 2009. ISBN 978-80-904471-1-0.

VOLNÝ, Sláva, *"Jsme s vámi, buďte s námi!": vzpomínky redaktorů Československého rozhlasu nejen na srpnové události roku 1968*. 1. vyd., Praha: 2013. ISBN 978-80-7260-284-1.

ŽÁČEK, Pavel, *V čele ŠtB. Pád režimu v záznamech důstojníka tajnej policie*, 1. vyd., Bratislava: 2006. ISBN 80-969296-3-1.

Sborník Archivu bezpečnostních složek. 1. vyd., Praha: 2007 ISSN 2336-1387.

Elektronické zdroje

Hoffmann je stále na svobodě, [Http://idnes.cz](http://idnes.cz) [online].]. *iDnes*, 2004 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hoffmann-je-zpatky-na-svobode.A040903_110812_domaci_lkr

BLAŽEK, Tomáš, *Struktura StB. Šum se do západního vysílání šířil z kopce u Moravských Budějovic*. *Idnes* [online]. Idnes, 2014 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://jihlava.idnes.cz/rusicky-za-socialismu-u-moravskych-budejovic-fon-/jihlava-zpravy.aspx?c=A141114_152243_jihlava-zpravy_mv

BROULÍK, Petr, *Studenti při okupaci mátlí Sověty. Vysílali nesmysly a rušili frekvence* [online]. Idnes, 2010 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://ostrava.idnes.cz/studenti-pri-okupaci-matli-sovety-vysilali-nesmysly-a-rusili-frekvence-1o6-/ostrava-zpravy.aspx?c=A100820_123915_ostrava-zpravy_sot

ČERNÝ, Tomáš, *Gagarin nebyl první kosmický letec! Poslechněte si unikátní zvukové záznamy z kosmu a o kosmonautech* [online]. ČRo, 2015 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z:

<https://dvojka.rozhlas.cz/gagarin-nebyl-prvni-kosmicky-letec-poslechnete-si-unikatni-zvukove-zaznamy-z-7463567>

FOGLAROVÁ, Zuzana, *Rozhlas po drátě*, Český rozhlas, [online], Praha 2015 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z:

http://www.rozhlas.cz/informace/exponaty/_zprava/rozhlas-po-drate--1445825

HERTL, David, *Dvacet let od zmlknutí rušiček*, <Http://zpravodaj.probit.cz> [online]. ČRo, 2011 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/dvacet-let-od-zmlknuti-rusicek-6833921>

HERTL, David, *10 let bez Hlasu Ameriky*, <Http://zpravodaj.probit.cz> [online]. ČRo, 2011 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/10-let-bez-hlasu-ameriky-6512514>

Hrdina? Nevnímal jsem to tak... <Http://zpravodaj.probit.cz> [online]. 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: http://zpravodaj.probit.cz/2018/8_18web/Srpen68_Klinovec_Petr_Kovar.htm

KLABAL, Jan, *Jaká byla cesta od Svazarmu k dnešním radioamatérským organizacím?*. *Radioamatérský zpravodaj* [online]. 1990, 1(1) [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: http://www.ok2kkw.com/svazarm/sjezdy_rz1990.htm

KARÁSEK, Jakub, *Vysílač Litovel*, iRadio, [online], Praha 2009 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: <http://home.tiscali.cz/iradio/litovel.htm>

KŘEMEN, Pavel, *Akce Vlna* [online]. Česká televize, 2009 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221026-akce-vlna/>

LUPTÁKOVÁ, Věra – SEDLÁČEK, Karel, *V srpnu 1968 se lidé dokázali semknout*. [Http://zpravodaj.probit.cz](http://zpravodaj.probit.cz)[online]. ČRo, 2011 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/karel-sedlacek-v-srpnu-1968-se-lide-dokazali-semknout-7475297>

SEDLÁČEK, Karel. *Karel Sedláček: Vzpomínka na 21. srpen 1968* [online]. ČRoPlus, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/karel-sedlacek-vzpominka-na-21-srpen-1968-6561335>

TOMEK, Prokop, *Bránit se nesměli, tak alespoň Rusům rušili radiové spojení a propagandu* [online]. Idnes, Technet, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://technet.idnes.cz/stribro-kasarny-tankocaching-invaze-1968-srpen-rusove-sssr-p3l-/vojenstvi.aspx?c=A180817_154446_vojenstvi_kuz

TOMEK, Prokop, *O roli ČSLA v listopadu roku 1989*, [Http://vhu.cz](http://vhu.cz) [online]. VHÚ, 2009 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/o-rol-i-csla-v-listopadu-roku-1989/>

ŽÁČEK, Pavel: „*Sachergate*“: první lustrační aféra, [Http://vhu.cz](http://vhu.cz) [online].]. Paměť a dějiny, 2007/1 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/0701-50-81.pdf>

Stanice Vltava [online]. Česká televize, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12171864678-dnes-pred-50-lety/0/59152-stanice-vltava/>

JANEČKOVÁ, Bronislava, *Stanice Vltava* [online]. ČRo, 2013 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/_zprava/1197102

SMATANA, Lubomír, *Jak opilý Maďar obsazoval Československo* [online]. ČRo, 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/slovensko-historie-srpen-1968-invaze_1808052103_kro

HUBIČKA, Jiří, *Zdeněk Hejzlar* [online]. Svět rozhlasu, 2012 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://media.rozhlas.cz/_binary/02564672.pdf

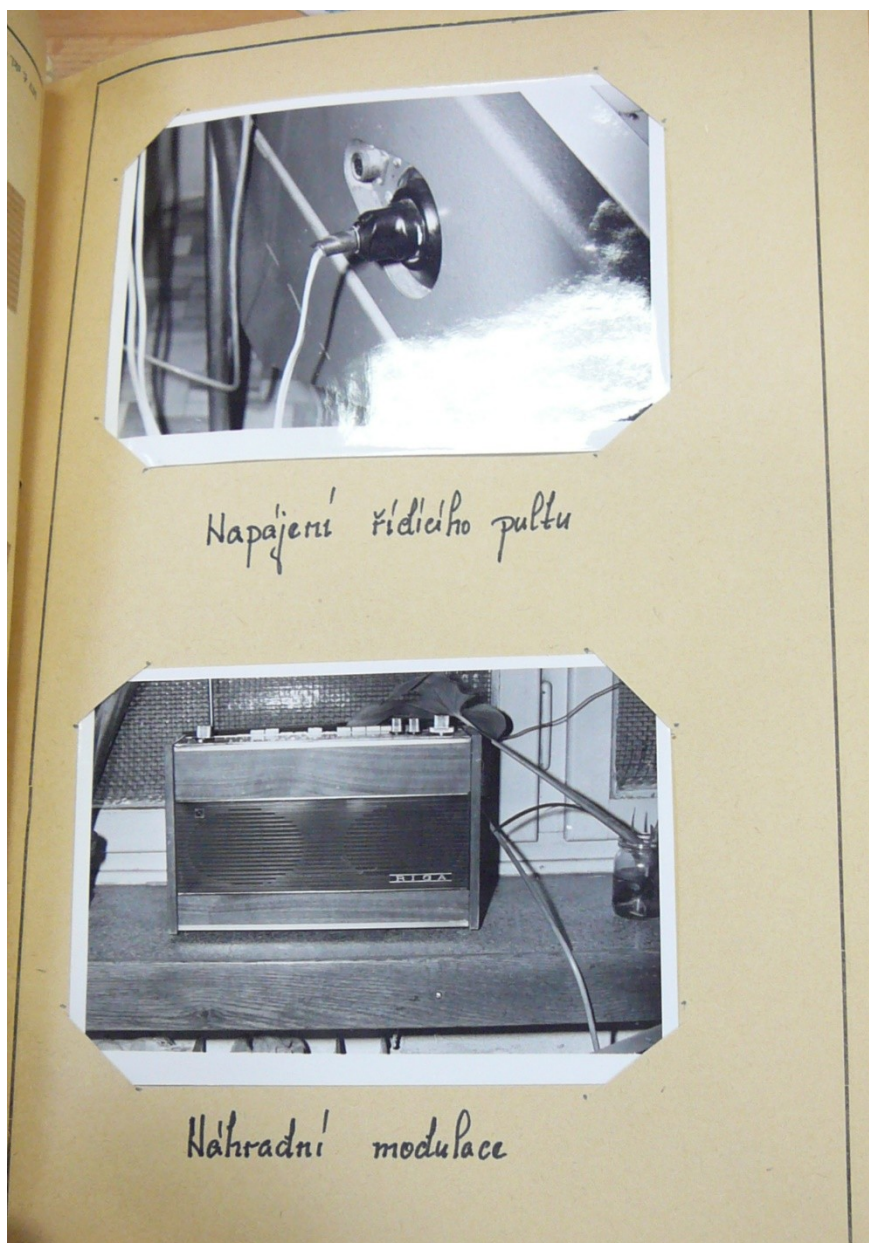
Policie by stíhala komunistického ministra vnitra Obzinu, kdyby žil, [Http://idnes.cz](http://idnes.cz) [online].]. *iDnes*, 2010 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/policie-by-stihala-komunistickeho-ministra-vnitra-obzinu-kdyby-zil.A100113_101548_krimi_cen

Hoffmann je stále na svobodě, [Http://idnes.cz](http://idnes.cz) [online].]. *iDnes*, 2004 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hoffmann-je-zpatky-na-svobode.A040903_110812_domaci_lkr

SMITKA, Václav, *Vysílání „legálního“ Čs. rozhlasu 21.–27. srpna 1968*, Rozhlasová práce 1, Praha: 1991., FOGLAROVÁ, Zuzana, *Rozhlas po drátě*, Český rozhlas, [online], Praha 2015 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/informace/exponaty/_zprava/rozhlas-po-drate--1445825

Přílohy

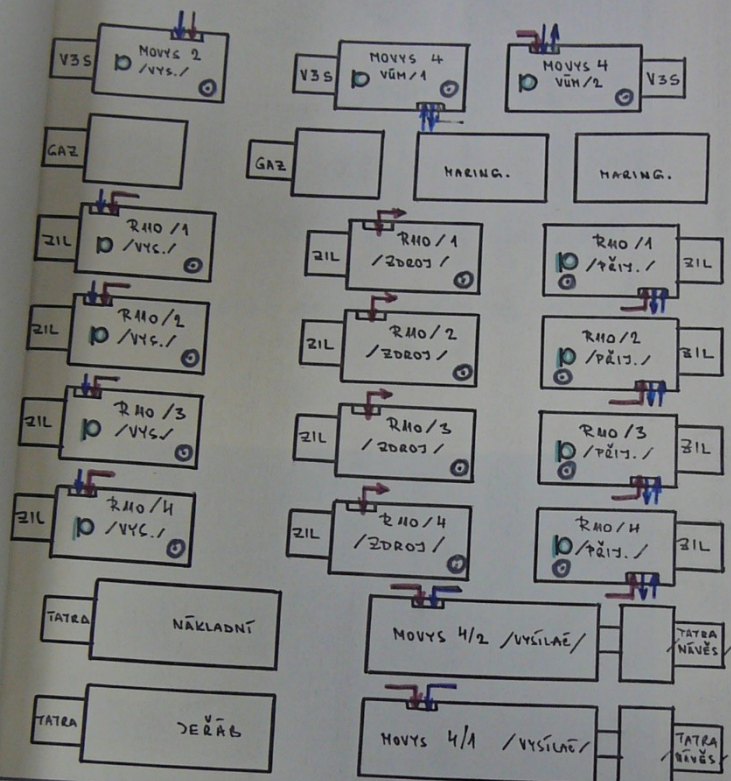
Příloha č. 1 Schéma spojení rozhlasu po drátě, objekt zesilovací stanice a vysílače, fotodokumentace k vyřazení vysílacího zařízení¹³⁰

¹³⁰ Archiv bezpečnostních složek, f. Krajská správa Sboru národní bezpečnosti, Typový projekt Vlna I. II. III. č. V-6119.

1/VII
MOBILNÍ PROSTŘ.

Příloha k č. j. 226/98

LEGENDA:

- VNITŘNÍ MIKROFON
- VNĚJŠÍ MIKROFON
- PŘÍVOD MODULACE /
- PŘÍVOD EL. ENERGIE
- SÍŤ - AGREGÁT /
- POJÍTKA / PŘENOS. VYSÍLAČE /

GARÁŽ

79
RKS LITOMYŠL - POHODLÍ

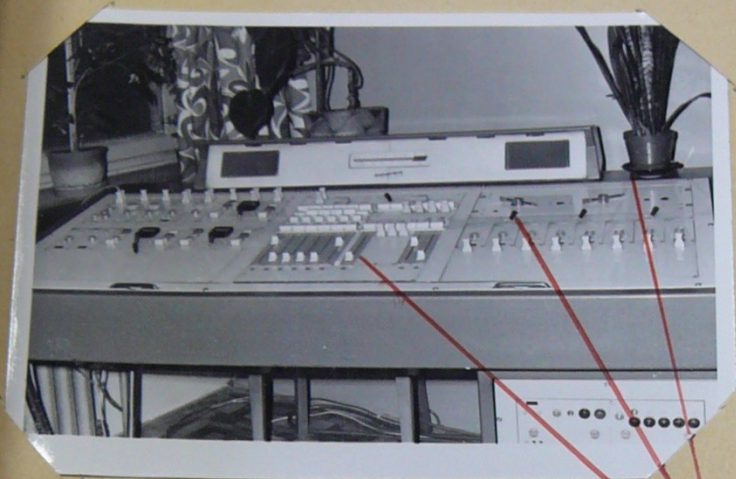

Přístupová cesta - strážní domek

Vchod do střediska „SV“

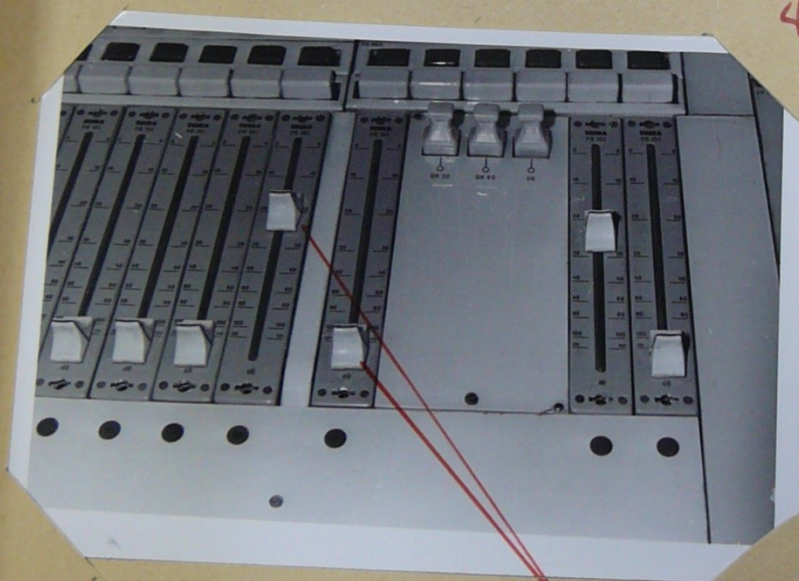
KRAJSKÝ RADIOUZEL ROZHLASU PO DRÁTĚ HR. KRÁLOVÉ

Řídicí pult

Preručení

1/1V
SLT
3A
modulace
vyřizání

regulace modulace
/střední, krajní/

Příloha č. 2 Rozhlas po drátě v kuchyni běžného bytu

